

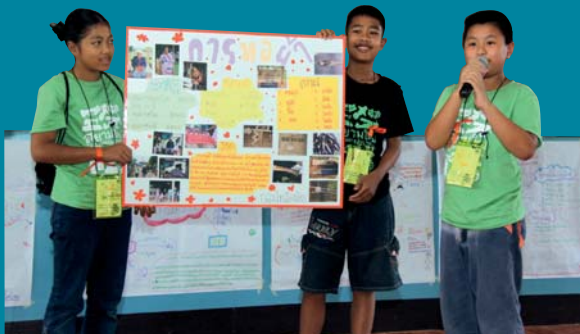
ก้าวสู่ปีที่ 10 แล้วค่ะ สำหรับจุลสารก้าวไปด้วยกัน เป็นพื้นที่หนึ่งที่เรานำมาใช้เป็นพื้นที่เผยแพร่และแลกเปลี่ยนความรู้ทางด้านพิพิธภัณฑสถานและวัฒนธรรมท้องถิ่น กับคนทำงานพิพิธภัณฑสถานและคนที่สนใจ เริ่มต้นฉบับปฐมฤกษ์ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 ตุลาคม-ธันวาคม 2547 จนถึงปัจจุบัน พ.ศ. 2557 ฉบับปีที่ 10 ฉบับที่ 1 ตุลาคม-มกราคม 2557 รวมทั้งสิ้น 27 ฉบับ ซึ่งฉบับนี้จะเป็นฉบับสุดท้ายของก้าวไปด้วยกัน ที่จะจัดพิมพ์เป็นรูปเล่ม เพราะฉบับต่อไป ก้าวไปด้วยกันจะเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของ “จดหมายข่าว” ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร เพื่อให้ทุกท่านได้รับข่าวสารและเนื้อหาสาระทางมานุษยวิทยาอย่างหลากหลาย

“ก้าวไปด้วยกัน” ฉบับนี้นำเสนอเรื่องการดูแลรักษาวัฒนธรรมหรือมรดกวัฒนธรรมโดยชุมชน ชุมชน/พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นต่างมีวิธีการดูแลรักษามรดกวัฒนธรรมของเขาไว้ให้ดำรงอยู่ ด้วยวิธีการแตกต่างหลากหลาย เช่น การสร้างพิพิธภัณฑสถานศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย โดยคนในชุมชน เพื่อต้องการบอกเล่าเรื่องราวและตัวตนของชุมชนที่ถูกลืมเพราะถูกประวัติศาสตร์กระแสหลักของเมืองสุโขทัยบดบังไว้ ส่วนกบอ้วน

และและหัวหน้าโครงการ “ศึกษาและประยุกต์ใช้เครื่องมือทางมานุษยวิทยาเพื่อพัฒนาพิพิธภัณฑสถานมีชีวิตของชุมชนบ้านชีเหล็กใหญ่ ต.ในเมือง อ.เมือง จ.ชัยภูมิ” ร่วมพูดคุยกันถึงข้อดีและข้อจำกัดของการศึกษาชุมชนโดย “คนใน”

21

มุมมองจากผู้ทำโครงการ นักมานุษยวิทยาเดินดินที่เปรียบ เทียบให้เห็นความแตกต่างและ ความเปลี่ยนแปลงของการศึกษา และวิธีการสร้างความรู้โดยคน สองวัยในชุมชน จะเป็นอย่างไร ต้องติดตามเองในเล่ม นอกจากนี้ เครือข่ายพิพิธภัณฑท์ท้องถิ่นลำพูน ยังมีกระบวนการทำงานเพื่อ ช่วยเหลือกัน ทั้งร่างกายแรงใจ

ในการดูแลพิพิธภัณฑท์ที่อยู่ในพื้นที่ เดียวกัน ส่วนอมรรัตน์ นุกุล พาไปชมพิพิธภัณฑท์ที่อยู่สูงที่สุดในโลก พร้อมกับข่าวสารความ เคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นในแวดวง พิพิธภัณฑท์

เกือบสิบปีที่ร่วมเดินทางกันมา หวังว่าก้าวไปด้วยกันคงมีประโยชน์ ต่อผู้อ่านบ้าง ทีมงานขอขอบคุณสำหรับทุกท่านที่ให้ความสนใจและ กำลังใจต่อทีมเสมอมา และยังคงยินดีที่จะเป็นพื้นที่ในการแลกเปลี่ยน ข่าวสารและประสบการณ์การทำงานกับทุกท่าน และจะก้าวต่อไป ด้วยรูปแบบใหม่ พร้อมเนื้อหาสาระที่น่าสนใจ หลากหลายมากกว่าเดิม โดยศูนย์ฯ จะจัดส่ง จดหมายข่าวศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) ราย 4 เดือน (ปีละ 3 ฉบับ) ให้กับทุกท่านที่เป็นสมาชิก “ก้าวไปด้วยกัน” ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2557 เป็นต้นไป แล้วพบกันค่ะ

วธ. พลิกโฉมพิพิธภัณฑสถาน 3 แห่ง นำร่องพัฒนาพิพิธภัณฑสถานทั่วประเทศ

กรมศิลปากรได้จัดทำแผนการปรับปรุงพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เชียงใหม่ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กำแพงเพชร นำร่องเป็นต้นแบบพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติทั่วประเทศ

นายเอนก สีหามาตย์ อธิบดีกรมศิลปากรเปิดเผยว่า ขณะนี้กรมศิลปากรได้จัดทำแผนการปรับปรุงพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ 3 แห่งให้เป็นแหล่งเรียนรู้ ได้แก่ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เชียงใหม่ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กำแพงเพชร นำร่องเป็นต้นแบบพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติทั่วประเทศ รองรับยุทธศาสตร์การพัฒนาเมืองวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว โดยปรับโฉมการจัดแสดงใหม่ นำโบราณวัตถุที่มีการค้นพบใหม่ๆ มาจัดแสดง รวมทั้งมีแนวคิดที่ว่า พิพิธภัณฑสถานต้องมีการจัดแสดงดนตรี และนาฏศิลป์ต่างๆ ให้ประชาชนได้ชม เพื่อเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมและกระตุ้นให้เด็กรุ่นใหม่สนใจมาพิพิธภัณฑ

ขณะนี้ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร กำลังดำเนินการปรับปรุงห้องจัดแสดงบริเวณพระที่นั่งศิวโมกขพิมานให้มีความน่าสนใจ ซึ่งพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร เป็นสถานที่เล็กและเป็นสถาปัตยกรรมโบราณ การนำเสนอต้องจัดเป็นแบบผังรวมเป็นพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้งความไปด้วย ทั้งนี้ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติใดที่ยังไม่ได้มีการปรับโฉม ให้ปรับกิจกรรมภายในให้มีความเคลื่อนไหว ซึ่งการปรับปรุงต้องใช้ระยะเวลา 3-5 ปี (มติชน วันที่ 21 ตุลาคม 2556)

0

กรมศิลป์

ขุดพบปืนใหญ่ 8 กระบอก

กรมศิลปากรขุดพบปืนใหญ่ 8 กระบอกพร้อมกระสุนบนพื้นที่วังหน้า นักโบราณคดีระบุไทยนำปืนเข้ามาใช้งานตั้งแต่สมัยอยุธยา กรมศิลปำขึ้นทะเบียนโบราณวัตถุ เตรียมอนุรักษ์ เก็บรักษาไว้ในคลังพิพิธภัณฑฯ พระนคร

นายเอนก สีหามาตย์ อธิบดีกรมศิลปากร ให้สัมภาษณ์ว่า กรมศิลปากรได้มีการขุดค้นทางโบราณคดีในพื้นที่สนามด้านข้างของพระที่นั่งพุทไธสวรรย์ ภายในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร ได้พบกองปืนที่มีขนาดและลักษณะต่างๆ กัน รวม 8 กระบอก พร้อมลูกกระสุนปืนจำนวนมาก ซึ่งเป็นพื้นที่ตามหลักฐานตำนานวังหน้า จากพระนิพนธ์ในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ กล่าวถึงการใช้พื้นที่บริเวณนี้ ในช่วงสมัยพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นพื้นที่ตรวจแถวทหารประจำวังและโรงทหาร อีกทั้งยังปรากฏในแผนที่ช่วงสมัย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 พ.ศ. 2430 และแผนที่ช่วงรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 พ.ศ. 2461 ว่าเป็นที่ตั้งของอาคารโรงทหาร

มีการสันนิษฐานว่า ปืนใหญ่ที่ค้นพบอาจเป็นปืนที่ปลดประจำการแล้วและไม่สามารถใช้งานได้ ต่อมารัชกาลที่ 5 ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ยกเลิกตำแหน่งพระราชวังบวรสถานมงคล (วังหน้า) เมื่อพ.ศ. 2429 อาคารโรงทหารดังกล่าวจึงเป็นส่วนแรกที่ถูกรื้อถอน พร้อมกับส่วนป้อมและกำแพงวัง อาวุธที่ไม่ได้ใช้งานเหล่านี้จึงถูกนำมากองไว้นอกอาคาร ภายหลังการตรวจสอบ ทางกรมศิลปากรจึงได้นำบางส่วนไปขึ้นทะเบียนโบราณวัตถุ และดำเนินการอนุรักษ์ เพื่อใช้ประโยชน์ทางวิชาการ รวมทั้งจะนำมาจัดแสดงเป็นองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์แก่ประชาชน (ผู้จัดการ วันที่ 31 ตุลาคม 2556)

ภาพจาก: <http://www.manager.co.th/QOL/ViewNews.aspx?NewsID=9560000135652>

เปิดพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติจัดการน้ำชุมชน วังบัวแดง

เลขาธิการมูลนิธิอุทกพัฒน์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ เปิดพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติจัดการน้ำชุมชน ตามแนวพระราชดำริ ที่วังบัวแดง จ.หนองคาย ชูเป็นแบบอย่างพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต

ดร.รอยล จิตรดอน เลขาธิการมูลนิธิอุทกพัฒน์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ เป็นประธานเปิดพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติจัดการน้ำชุมชน ตามแนวพระราชดำริ วังบัวแดง ณ บ้านไผ่สีทอง จ.หนองคาย พร้อมให้สัมภาษณ์ว่า หนองบัว หนองบ่อ หรือที่เรียกปัจจุบันว่า วังบัวแดง เดิมทีเคยมีบัว แต่หายไประยะหนึ่งเนื่องจากความสมดุลทางธรรมชาติเปลี่ยนไป ต่อมาในปี 2554 ได้ติดตาม ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล ประธานกรรมการมูลนิธิอุทกพัฒน์ เข้าเฝ้าฯ ถวายรายงานพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ถึงการบริหารจัดการน้ำชุมชนในภาคอีสาน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงรับสั่งอย่างชัดเจนว่า การจัดการน้ำชุมชนประสบผลแล้ว ให้ชาวบ้านที่มีประสบการณ์ช่วยขยายผลไปยังชุมชนอื่น และให้ดำเนินการต่อไป ขณะเดียวกันให้ปรับวิธีการในแต่ละพื้นที่ ไม่ยึดติดกับทฤษฎีมากเกินไป จึงได้ดำเนินการตามแผนการบริหารจัดการน้ำ ร่วมกับชาวชุมชนเวียงคุก จนประสบผลสำเร็จ สามารถแก้ปัญหาน้ำท่วม น้ำแล้ง พื้นพระบวรนิเวศให้กลับคืนมามีความอุดมสมบูรณ์ จนเกิดดอกบัวพันธุ์พื้นเมืองสีแดงบานสะพรั่งบนผืนน้ำ มีพันธุ์ปลาพื้นเมืองที่หายากเกิดขึ้นและนกนานาชนิดเข้ามาอาศัยอยู่ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เคยรับสั่งว่าอยากเห็นพิพิธภัณฑ์มีชีวิต เป็นศูนย์ศึกษาที่ดีเป็นรูปธรรม ให้วิถีชุมชนเป็นตัวถ่ายทอด ชุมชนสอนชุมชน ชุมชนทำงานร่วมกัน มีการจัดการน้ำที่สมบูรณ์ เพื่อขยายผลสู่ชุมชนอื่น (ผู้จัดการ วันที่ 19 พฤศจิกายน 2556)

ภาพจาก: <http://www.manager.co.th/Local/ViewNews.aspx?NewsID=9560000143957>

“เรือนไทยหมอเพ็ญนภา” ปลวกขึ้น!! สั่งปรับทำศูนย์เรียนแพทย์แผนไทย

เรือนไทยใจกลาง สธ.สุดโหดม อธิบดีคนใหม่ สั่งเร่งปรับขนานใหญ่
หลังพบปลวกขึ้น บางที่น้ำฝนรั่ว เทงบ 20 ล้านบาท
พัฒนาศูนย์การเรียนการสอนด้านแพทย์แผนไทย
พร้อมเปิดร้านค้าสมุนไพร คลินิกแพทย์แผนไทย
พิพิธภัณฑ์ ร้านนวด โยคะ ฤๅษีตัดตน

นพ.ธวัชชัย กมลธรรม อธิบดีกรมพัฒนาการแพทย์
แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก (พทท.) กระทรวงสาธารณสุข (สธ.)
กล่าวว่า จะปฏิรูปการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกใหม่ โดยจะ
สานฝันของ พญ.เพ็ญนภา ทรัพย์เจริญ อดีตอธิบดี พทท. ในเรื่องการผลักดัน
ให้ไทยเป็นศูนย์กลางทางการแพทย์แผนไทยและแพทย์ทางเลือก โดยจะ
ปรับปรุงเรือนไทยหลังเก่าหรือเรือนเพ็ญนภา ซึ่งขณะนี้ทรุดโทรมลงอย่างมาก
ให้เป็นศูนย์กลางทางการแพทย์แผนไทยและแพทย์ทางเลือกระดับประเทศ

นพ.ธวัชชัย กล่าวอีกว่า เรือนหมอเพ็ญนภาซึ่งมีทั้งหมด 3 ชั้น เบื้องต้น
จะปรับปรุงโดยเริ่มจากชั้นที่ 1 จะจัดทำเป็นร้านค้าเกี่ยวกับสินค้าของแพทย์
แผนไทยแบบครบวงจร ทั้ง ยาแพทย์แผนไทย ยาสมุนไพรต่างๆ รวมถึงจะ
มีร้านที่ให้บริการด้านการนวด การฝึกโยคะ การนั่งสมาธิ การสอนทำฤๅษี
ตัดตน เป็นต้น ชั้นที่ 2 จัดเป็นคลินิกด้านแพทย์แผนไทยและแพทย์ทางเลือก
และชั้น 3 ซึ่งเดิมเป็นพิพิธภัณฑ์อยู่แล้ว ก็จะจัดทำเป็นพิพิธภัณฑ์เกี่ยวกับ
แพทย์แผนไทยและแพทย์ทางเลือกตั้งแต่อดีต ปัจจุบัน และอนาคต ให้นำ
เรียนรู้อีกขึ้น นอกจากนี้ จะเป็นศูนย์การเรียนการสอนด้านแพทย์แผนไทย
แห่งแรกอีกด้วย (ข้อมูลจาก ผู้จัดการออนไลน์ วันที่ 15 ตุลาคม 2556)

ภาพจาก <http://www.manager.co.th/QOL/ViewNews.aspx?NewsID=9560000129088>

พิพิธภัณฑ์โบราณคดี ชุมชนบ้านวังหาด

ประธานวัฒนธรรม ต.ตลิ่งชัน อ.บ้านด่านลานหอย จ.สุโขทัย วอนรัฐจัดสรรงบประมาณดูแลพิพิธภัณฑ์โบราณคดีชุมชนบ้านวังหาด ปัจจุบันอาคารมีสภาพชำรุดทรุดโทรมมาก

นักสะสมวัตถุโบราณชาวสุโขทัย นำวัตถุโบราณอายุนับพันปีมามอบคืนให้กับประธานวัฒนธรรมตำบลตลิ่งชัน เพื่อนำไปเก็บรักษาที่พิพิธภัณฑ์โบราณคดีชุมชนวังหาด

นายสิงห์ วุฒิชมภู ประธานวัฒนธรรม ต.ตลิ่งชัน อ.บ้านด่านลานหอย จ.สุโขทัย กล่าวว่า “พิพิธภัณฑ์วังหาดสุโขทัยก่อสร้างมาได้ประมาณ 10 ปี อาคารมีสภาพชำรุดทรุดโทรมมาก และยังไม่มีไฟฟ้าใช้ ทุกวันนี้พิพิธภัณฑ์ไม่มีรายได้ เรื่องการพัฒนาแหล่งโบราณคดีในหมู่บ้านวังหาดนั้นก็แทบหมดหวัง เพราะไม่มีหน่วยงานเกี่ยวข้องใดให้ความสำคัญ

และเมื่อวันที่ 25 ต.ค. ที่ผ่านมานายเอนก (สงวนนามสกุล) นักสะสมวัตถุโบราณชาวสุโขทัย ได้นำวัตถุโบราณอายุนับพันปี มามอบคืนให้กับนายสิงห์ วุฒิชมภู ประธานวัฒนธรรมตำบลตลิ่งชัน เพื่อนำไปเก็บรักษาที่พิพิธภัณฑ์โบราณคดีชุมชนวังหาด นายเอนกกล่าวว่า ได้ติดตามข่าวการลักลอบขุดวัตถุโบราณที่บ้านวังหาดจากสื่อต่างๆ จึงตั้งใจว่าจะส่งมอบวัตถุโบราณที่ตนเก็บสะสมไว้คืนแก่ชุมชนวังหาดเสียที “ของโบราณเหล่านี้ ผมซื้อต่อมาจากข้าราชการชั้นผู้ใหญ่หน่วยงานเกี่ยวข้อง ตั้งแต่ปี 2540 แต่ก็ไม่รู้เอาที่หลังว่าของเก่าที่เขาขายให้ผมนั้น เขายึดมาจากชาวบ้านอ้างนำมาตรวจสอบแล้วมาขายต่อให้ผมอีกที” (มติชน วันที่ 25 ตุลาคม 2556 และ โพสต์ทูเดย์ วันที่ 11 ตุลาคม 2556)

ภาพจาก: <http://tiny.cc/8a3r6w>

เอกสารโบราณ ในฐานะ มรดกทางวัฒนธรรม

มรดกทางวัฒนธรรมคืออะไร?

มรดกทางวัฒนธรรม หมายถึง อนุสรณ์สถาน กลุ่มอาคารและสถานที่ซึ่งมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ สุนทรียภาพ โบราณคดี วิทยาศาสตร์ชาติพันธุ์วิทยา หรือมานุษยวิทยา ไม่ว่าจะเป็นงานทางด้านสถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม หรือแหล่งโบราณคดีทางธรรมชาติ เช่น ถ้ำ หรือสถานที่สำคัญที่อาจเป็นผลงานจากฝีมือมนุษย์หรือเป็นผลงานร่วมกันระหว่างธรรมชาติและมนุษย์ และได้กำหนดว่า มรดกทางวัฒนธรรม (Cultural Heritage) ประกอบด้วยสิ่งสร้างสรรค์ของคนในอดีตที่เป็นรูปแบบที่จับต้องได้ เช่น ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม สิ่งก่อสร้าง รวมไปถึงสิ่งที่จับต้องไม่ได้ (Intangible) เช่น ภาษา ศิลปกรรม จริยธรรม สุนทรียศาสตร์ ตลอดจนอาหารการกิน การแต่งกาย ศาสนา และความเชื่อ ฯลฯ

จารึกวัดศรีดอนคำ(หัวย้อย)

ด้านที่ 2 จารึกแผงพระพิมพ์ไม้

ที่มา: ฐานข้อมูลจารึกในประเทศไทย คมส.

สมุดไทยดำเรื่อง ปักขคณนา พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4
ที่มา: งานพัฒนาฐานข้อมูลเอกสารโบราณภาคตะวันตก สมส.

จารึกวัดเชียงมั่น

ที่มา: ฐานข้อมูลจารึก
ในประเทศไทย สมส.

เอกสารโบราณ

เป็นมรดกทางวัฒนธรรมหรือไม่?

เอกสารโบราณ คือ สิ่งที่มีมนุษย์ค้นคิดและประดิษฐ์ขึ้นด้วยมือไม่ใช่เครื่องจักร เพื่อนำมาใช้บันทึกเรื่องราวต่างๆ ทั้งของตนเองและสังคม ดังนั้น เอกสารโบราณก็เป็นมรดกทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง เพราะเป็นสิ่งที่สรรค์สร้างจากฝีมือมนุษย์และมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ เอกสารโบราณทั้งประเภทจารึก หนังสือสมุดไทย คัมภีร์ใบลาน ฯลฯ ล้วนเป็นโบราณวัตถุ เป็นหลักฐานขั้นต้นทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์ ซึ่งมีคุณค่าทั้งในเชิงวิชาการและคุณค่าในฐานะที่เป็น “มรดก” ตกทอดมามาถึงลูกหลานในกาลปัจจุบัน

เอกสารโบราณเป็นมรดกทางวัฒนธรรมประเภทใด?

หากเรามองว่าเอกสารโบราณเป็นโบราณวัตถุชิ้นหนึ่ง ซึ่งวัสดุที่ใช้ในการบันทึก มีหลากหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็น หิน ดิน ไม้ เปลือกไม้ ใบลาน เป็นต้น วัสดุเหล่านี้มีรูปลักษณะที่จับต้องได้ และสามารถทำการอนุรักษ์ได้ในเชิงวิทยาศาสตร์ ซึ่งวัสดุเหล่านี้ก็มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ เป็นมรดกวัฒนธรรมที่สามารถจับต้องได้

ในขณะเดียวกัน วิธีการหรือขั้นตอนที่ทำให้วัตถุธรรมชาติเหล่านี้มาเป็นวัสดุที่ใช้รองรับการบันทึก การบันทึก จนกลายเป็นเอกสารโบราณ ก็ถือว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ไม่สามารถจับต้องได้ นอกจากนี้ “เนื้อหา” ต่างๆ ที่ปรากฏในเอกสารโบราณ ล้วนเป็นสรรพวิชาการของบรรพชน ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง กฎหมาย ตำรา วรรณคดี ฯลฯ ก็ถือว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ไม่สามารถจับต้องได้อีกเช่นกัน

คัมภีร์ใบลาน พระอภิธรรม

ที่มา: งานพัฒนาฐานข้อมูลเอกสารโบราณ
ภาคตะวันตก ศมส.

ใครจะเป็นผู้ดูแลมรดกเหล่านี้?

ในบรรดาเอกสารโบราณทั้งหมดในประเทศไทย ตามกฎหมายแล้วถือว่าเป็นโบราณวัตถุ เป็นสมบัติของชาติ ซึ่งจะมีหน่วยงานที่ดำเนินงานเกี่ยวกับเอกสารโบราณ คือกรมศิลปากร แต่กรมศิลปากรทำหน้าที่ดูแลสมบัติชาติ ทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้หลายอย่าง จึงทำให้ดูแลได้ไม่ทั่วถึง เพราะชาติทั้งกำลังคนและงบประมาณ ในปัจจุบันยังมีเอกสารโบราณ(นอกจากจารึก) อีกมาก ที่ขาดการดูแลและอนุรักษ์

ขณะนี้แต่ละภูมิภาคของประเทศ มีการตื่นตัวที่จะช่วยกันทำงานเพื่ออนุรักษ์เอกสารโบราณในฐานะที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม โดยมีสถาบันการศึกษาต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมและดำเนินงานอย่างแข็งขัน แต่ก็ยังไม่เพียงพอต่อการดูแลเอกสารโบราณทั่วประเทศ

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) ในฐานะที่เป็นหน่วยงานที่ทำงานเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมโดยตรง เล็งเห็นว่าเอกสารโบราณในประเทศไทยที่สูญไปก็มากและที่ยังคงเหลืออยู่ก็มาก แต่บุคลากรและหน่วยงานที่ทำงานเกี่ยวข้องกับเอกสารโบราณมีน้อย และต้องทำงานต่อสู้กับเวลาที่คอยกัดกินเอกสารโบราณให้เสื่อมลงไปทุกวันๆ ดังนั้น จึงคิดจัดทำ “ฐานข้อมูลเอกสารโบราณภาคตะวันตก”

ขั้นตอนการทำสมุดข่อย

ที่มา: สารานุกรมสำหรับ

เยาวชน

<http://kanchanapisek.or.th/kp6/sub/book/book.php?book=32&chap=3&page=t32-3-infodetail09.html>

เอกสารโบราณที่รอการดูแล
ที่มา: งานพัฒนาฐานข้อมูล
เอกสารโบราณภาคตะวันตก
คมส.

นัยหนึ่งเป็นการช่วยกันทำงานกับหน่วยงานอื่นๆ ในฐานที่เป็นเพื่อนร่วมงานที่มีอุดมการณ์เดียวกัน นอกจากนี้ การจัดทำเป็นฐานข้อมูลเพื่อให้บริการเผยแพร่ นั้น ยังเป็นกระจายความรู้ ภูมิปัญญาของคนในอดีตให้กับคนในยุค

ปัจจุบันได้นำไปศึกษาต่อยอด ประยุกต์ใช้ในกิจการงานของตน และทำให้ความรู้ ภูมิปัญญาที่บรรพบุรุษของเราส่งสมมายังคงอยู่ต่อไป

อย่างไรก็ดี เราทุกคนในฐานะคนไทยและเป็นผู้ที่รับมอบ “มรดกทางวัฒนธรรม” เหล่านี้มาจากบรรพชน จึงมีหน้าที่ช่วยกันดูแลรักษาและอนุรักษ์เอกสารโบราณให้คงอยู่ต่อไป แต่การเก็บรักษาเพียงอย่างเดียวโดยไม่นำ “เนื้อหา” ที่อยู่ในเอกสารโบราณเหล่านั้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ มรดกทางภูมิปัญญาที่เราเฝ้าปกป้องรักษาก็จะไม่มีความหมายใดๆ เลย เพราะ “วัฒนธรรม” แตกต่างจากทรัพยากรอื่นๆ ซึ่งใช้แล้วหมดไป แต่วัฒนธรรม ยิ่งใช้ยิ่งพอกพูนและคงอยู่ตราบนานเท่านาน

พิพิธภัณฑ์ชุมชน ศรีสัชนาลัย

เมื่อเทศบาลจัดการองค์ความรู้ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมชุมชนด้วยตนเอง

หากพูดถึงชื่อเมืองศรีสัชนาลัยแล้วเชื่อว่าคนไทยน้อยคนนักที่จะไม่เคยได้ยินเพราะศรีสัชนาลัยเป็นเมืองโบราณสำคัญในสมัยสุโขทัยปัจจุบันได้รับการบูรณะและพัฒนาให้เป็นอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัยและยังได้รับการประกาศให้เป็น “มรดกโลก” จากองค์การระหว่างประเทศว่าด้วยการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรม หรือ องค์การ UNESCO ร่วมกับอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย และ อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร เมื่อ พ.ศ. 2534

¹ อาจารย์ประจำหน่วยวิทยบริการวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ณ วัดพระบรมธาตุ จังหวัดกำแพงเพชรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ชื่อศรีสัชนาลัยมักทำให้เราเข้าใจและเห็นภาพโบราณสถานที่เป็นซากอิฐปูน ซากศิลาแลงมากกว่าเห็นความเป็นชุมชนที่มีผู้คนอยู่อาศัยในปัจจุบัน การจัดการของหน่วยงานภาครัฐโดยเฉพาะอย่างยิ่งกรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักที่มีหน้าที่โดยตรงเกี่ยวกับการพัฒนา ศึกษา และบริหารจัดการอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย ก็ศึกษาและนำเสนอเฉพาะภาพพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของเมืองศรีสัชนาลัย ที่เป็นเรื่องเก่าแก่นั่นนานไม่เกี่ยวข้องกับชุมชนหรือชาวบ้านปัจจุบัน และเป็นเรื่องของโบราณวัตถุสถานเป็นสำคัญ

ทำให้ชุมชนศรีสัชนาลัยที่มีอยู่ในปัจจุบันแทบจะไม่ปรากฏบทบาทหรือมีพื้นที่ในหน้ากระดาษ ทั้งที่

นายวิเชียร วสมพิราม และ นางสาวสุภาวดี วสมพิราม ผู้มีส่วนสำคัญในการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ชุมชนศรีสัชนาลัย

ชุมชนศรีสัชนาลัยก็มีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมประเพณีเป็นของตนเองที่เป็นข้อมูลความรู้คนละเรื่อง คนละยุคสมัย กับเรื่องราวของโบราณวัตถุสถานทั้งหลายในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย จึงส่งผลให้ชุมชนต้องถูกขึ้นมามีจัดการกับองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมประเพณีของตนเองด้วยตนเอง โดยมีเทศบาลตำบลศรีสัชนาลัยซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการบริการส่วนท้องถิ่นเป็นเจ้าภาพในการดำเนินการ

นายวิเชียร วสมพิราม นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลศรีสัชนาลัย กล่าวว่า “ชุมชนศรีสัชนาลัยเป็นพื้นที่ที่มีแหล่งท่องเที่ยวสำคัญทั้งด้านประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ การเข้ามาอยู่อาศัยของชุมชน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมประเพณี วิถีการดำรงชีวิต ความเป็นเอกลักษณ์และสุนทรียภาพของภาษาถิ่น ภูมิปัญญา วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น และความสวยงามทางธรรมชาติที่ถูกรังสรรค์ให้คงอยู่คู่ชุมชนชาวศรีสัชนาลัย ซึ่งนับวันความเป็นเอกลักษณ์ต่างๆ เหล่านี้จะถูกกลืนหายไปพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคโลกาภิวัตน์ จากองค์ประกอบเหล่านี้มีส่วนในการสร้างสรรค์และสืบทอดวัฒนธรรมให้แก่ชุมชนของตน จึงมีความจำเป็นต้องมีการจัดเก็บ จัดแสดงข้อมูลเรื่องราว เหตุการณ์ และวิถีชีวิตที่มีความสำคัญ สะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของชุมชนศรีสัชนาลัย เพื่อเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ที่สร้างความรู้ความเข้าใจ อีกทั้งยังเป็นการสร้างความภูมิใจในความเป็นมาของตน และเป็นแหล่งท่องเที่ยวให้กับประชาชน

ในชุมชน รวมถึงนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ”

ด้วยเหตุนี้ เทศบาลตำบลศรีสัชชนาลัยจึงอนุมัติงบประมาณกว่า 200,000 บาท ในการศึกษาและจัดตั้ง **“พิพิธภัณฑ์ชุมชนศรีสัชชนาลัย”** ขึ้น นอกจากนี้จะเป็นแหล่งเรียนรู้ แหล่งท่องเที่ยวแล้วยังถือว่าเป็นการรองรับแผนพัฒนาเศรษฐกิจจังหวัดสุโขทัย พ.ศ. 2555-2556 ยุทธศาสตร์ที่ 2 ยุทธศาสตร์การสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวตามวิถีสุโขทัย ด้านพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว (ส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่) อีกด้วย

ในการจัดตั้ง ออกแบบ การนำเสนอข้อมูลองค์ความรู้ รวมทั้งการจัดรูปแบบพิพิธภัณฑ์ชุมชนศรีสัชชนาลัย เทศบาลได้รับความร่วมมือคำแนะนำ และคำปรึกษาจากคณาจารย์และนักศึกษาศาขาวิชาการจัดการวัฒนธรรม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ทั้งนี้ สืบเนื่องจาก **นางสาวสุภาวดี พรหมพิราม เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบส่วนงานส่งเสริมการท่องเที่ยว เทศบาลตำบลศรีสัชชนาลัย** ได้ศึกษาต่อระดับปริญญาโท ในหลักสูตรนี้ และยังเคยศึกษาในสาขาวิชาประวัติศาสตร์ ระดับปริญญาตรีที่มหาวิทยาลัยนเรศวรด้วย

เมื่อคนในท้องถิ่นหรือบุคลากรของเทศบาลเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้านและเป็นผู้กำลังหลักในการศึกษารวบรวมข้อมูลของท้องถิ่น ก็ย่อมมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวิถีชีวิตของชุมชนศรีสัชชนาลัย มากกว่าการที่คนภายนอกเข้ามาศึกษาและบริหารจัดการ จึงกล่าว

ได้ว่า พิพิธภัณฑ์ชุมชนศรีสัชชนาลัย เกิดขึ้นมาจากการจัดการความรู้ด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชุมชนด้วยชุมชนเอง

พิพิธภัณฑ์ชุมชนศรีสัชชนาลัย ตั้งอยู่ภายในวัดพระศรีรัตนมหาธาตุราชวรวิหาร หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า วัดพระปรางค์ หมู่ที่ 6 ตำบลศรีสัชชนาลัย อำเภอศรีสัชชนาลัย จังหวัดสุโขทัย มีการปรับปรุงมาจากอาคารกุฏิหลังเดิมของหลวงพ่อดำ เจ้าคุณพระสุนทรธรรมมาภรณ์

สภาพบรรยากาศภายนอก
อาคารพิพิธภัณฑ์ชุมชนศรีสัชชนาลัย

พระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เมื่อครั้งเสด็จศรีสังขาลย์

เจ้าอาวาสวัดพระศรีรัตนมหาธาตุฯ ที่เล็งเห็นความสำคัญของการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ชุมชน จึงเมตตามอบกุญแจหลังนี้ให้ทางเทศบาลเข้ามาบริหารและปรับปรุงเป็นพิพิธภัณฑ์ชุมชนศรีสังขาลย์ต่อไป

ภายในอาคารพิพิธภัณฑ์ชุมชนศรีสังขาลย์มีการจัดแสดงและนำเสนอข้อมูล 2 ชั้น ตามสภาพของอาคาร

พื้นที่ชั้นล่าง แบ่งการนำเสนอออกเป็น 4 ส่วน พื้นที่ด้านทิศตะวันตกออกเป็นการนำเสนอข้อมูล

เกี่ยวกับพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของเมืองศรีสังขาลย์และชุมชนศรีสังขาลย์ในปัจจุบัน พื้นที่ด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือจำลองเป็นห้องครัวของชาวชุมชนศรีสังขาลย์ จัดแสดงเครื่องครัวและข้าวของเครื่องใช้ต่างๆ พื้นที่ด้านทิศตะวันตกซึ่งเป็นส่วนใต้บันได จำลองบรรยากาศของตลาดชุมชน ส่วนพื้นที่ตรงกลางอาคารมีการอัญเชิญพระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เมื่อครั้งเสด็จทอดพระเนตรโบราณสถานวัดพระศรีรัตนมหาธาตุฯ และโบราณสถานอื่นๆ ในอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสังขาลย์เมื่อ พ.ศ. 2501 มาจัดเป็นนิทรรศการเฉลิมพระเกียรติ

ส่วนพื้นที่ชั้นบน แบ่งการนำเสนอออกเป็น 4 ส่วน พื้นที่ด้านตะวันออกเป็นห้องนำเสนอข้อมูลการทำทองคำรูปพรรณลายโบราณศรีสังขาลย์ พื้นที่ด้านทิศเหนือเป็นห้องจัดแสดงข้าวของเครื่องใช้ เช่น ตุ่ม ไห ไม้ และเครื่องจักสาน พื้นที่ด้านทิศตะวันตกนำเสนอข้อมูลและสิ่งของหรืออุปกรณ์เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน เช่น ประเพณีตักบาตรเทโวที่มีหุ่นรูปเปรตเป็นสัญลักษณ์ของงานบุญ สังเค็ดที่ใช้แหผ้ากฐินทางเรือ เครื่องควหาวนจำลองในงานสลากภัต เตียบจำลองที่ใช้ในประเพณีกินสีกัวย เป็นต้น พื้นที่ผนังส่วนกลางอาคาร นำเสนอข้อมูล สิ่งของและภาพถ่ายเก่าเกี่ยวกับวิถีชีวิตริมฝั่งแม่น้ำยมของชาวชุมชนศรีสังขาลย์ ซึ่งล้วนแต่มีความน่าสนใจ

นอกจากนี้ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุฯ ยังถือเป็นปูชนียสถานและแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญแห่งหนึ่ง

ของจังหวัดสุโขทัย ภายในวัดมีโบราณสถานสำคัญ ได้แก่ **ปราสาทประธาน** แต่เดิมเป็นเจดีย์ทรงดอกบัวตูมสมัยสุโขทัย ภายหลัง (ในสมัยอยุธยา) มีการก่อพระปราสาทครอบทับ **วิหารหลวง** เป็นวิหารขนาดใหญ่ อยู่ด้านหน้าของปราสาทประธาน **พระธาตุมูเตา** อยู่ด้านหลังปราสาทประธาน ก่อด้วยศิลาแลงส่วนยอดเจดีย์พังทลาย **มณฑปพระอิฎฐารศ** อยู่ด้านหลังพระธาตุมูเตา เป็นมณฑป

พระพุทธรูปยืนขนาดใหญ่ เดิมเชื่อว่าเป็นมณฑปพระสี่อิริยาบถ **วิหารสองพี่น้อง** ก่อด้วยศิลาแลง มีพระพุทธรูปปูนปั้นปางมารวิชัย 2 องค์อยู่บนแท่นพระ **พระอุโบสถ** อยู่ด้านหน้าวิหารหลวงนอกเขตกำแพงแก้ว ปัจจุบันทางวัดได้บูรณปฏิสังขรณ์ใหม่ทั้งหลัง โดยสร้างทับ

การจำลองบรรยากาศศรัทธาในอดีต

สิ่งเกิดแก่หูกบินทางเรือและหุ่นแปดที่ใช้ใน ประเพณีตักบาตรเทโวของชุมชนศรีสขนาลัย

โบราณสถานเดิม และ **กุฎิพระร่วง พระลือ** เป็นมณฑปฐานสี่เหลี่ยมจัตุรัส ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปพระร่วง พระลือ (จำลอง)

ด้วยการที่วัดพระศรีรัตนมหาธาตุฯ มีโบราณสถานมากมาย จึงทำให้มีนักท่องเที่ยวจำนวนมากทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเดินทางมาเที่ยวชมอย่างไม่ขาดสาย การจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ชุมชนศรีสขนาลัยขึ้นภายในวัดจึงมีความเหมาะสมเป็นอย่างยิ่ง สำหรับการพัฒนาให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวและเรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับชุมชนศรีสขนาลัยให้เป็นที่รู้จักแก่ผู้สนใจและบุคคลทั่วไป

พิพิธภัณฑ์ชุมชนศรีสขนาลัยจะเปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าชมอย่างเป็นทางการในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2556 นี้ และในอนาคตอันใกล้

ทางเทศบาลตำบลศรีสขนาลัยจะร่วมกับทีมงานนิสิตกลุ่มประวัติศาสตร์สองข้างทาง ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร จะจัดอบรมยุวมัคคุเทศก์ เพื่อทำหน้าที่เป็นผู้นำชมพิพิธภัณฑ์ ต้อนรับและให้บริการด้านต่างๆ แก่นักท่องเที่ยว และจะมีการทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) กับหน่วยวิทยบริการวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ณ วัดพระบรมธาตุ

การจำลองบรรยากาศตลาดชุมชนศรีสขนาลัยในอดีต

ภาพถ่ายและอุปกรณ์จับปลา
ที่แสดงวิถีชีวิตชาวชุมชนศรีสัชชาลัยแห่งหมู่บ้านยม

จังหวัดกำแพงเพชร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร กำแพงเพชร) โดยท่านเจ้าคุณพระราชวรเมธี, ดร.ผู้อำนวยการหน่วยวิทยบริการฯ เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ บุคลากรและความร่วมมือทางวิชาการด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและการท่องเที่ยวระหว่างกัน อันจะ

นำมาซึ่งการพัฒนาและต่อยอดองค์ความรู้ของชุมชนให้เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

ถ้าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกแห่งเล็งเห็นความสำคัญของชุมชน และหันมาสนใจจัดการองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของตนเองเช่นนี้บ้าง ผู้เขียนเชื่อว่า คำว่า “ท้องถิ่นวัฒนา” น่าจะเกิดขึ้นจริงอย่างเป็นรูปธรรมในชุมชนท้องถิ่นไทย

ข้อมูลทั่วไป

พิพิธภัณฑ์ชุมชนศรีสัชชาลัย

ที่ตั้ง

วัดพระศรีรัตนมหาธาตุราชวรวิหาร
(วัดพระปรางค์)
หมู่ที่ 6 ตำบลศรีสัชชาลัย
อำเภอศรีสัชชาลัย จังหวัดสุโขทัย

การติดต่อ

เทศบาลตำบลศรีสัชชาลัย อำเภอ
ศรีสัชชาลัย จังหวัดสุโขทัย 64190

โทรศัพท์ 055-679-198-9

โทรสาร : 055-679-180

เว็บไซต์

www.sisatcity.go.th

Facebook

งานส่งเสริมการท่องเที่ยว
เทศบาลตำบลศรีสัชชาลัย

เมื่อต้องศึกษา “บ้าน” ตัวเอง

สวัสดิศึคะ

กบอ้วนมารายงานตัวในฉบับแรกของการก้าวเข้าปีที่ 10 ของจุลสารก้าวไปด้วยกัน เวลาผ่านไปเร็วจริงๆ ค่ะ หลายท่านอยู่กับเรามาอย่างยาวนาน ขณะที่หลายท่านเพิ่งได้รู้จัก บอกตามตรงค่ะว่า แอบหวัง ว่าเรายังจะเป็น “เพื่อน” ที่พร้อมจะ “ก้าวไปด้วยกัน” อย่างนี้เรื่อยไป... ชอบ-ไม่ชอบ ถูกใจ-ไม่ถูกใจเรื่องไหน ตรงไหน บอกกันนะคะ (อย่าเกรงใจ) ถือเสียว่าเป็นการบอกกันฉันเพื่อน คนคุ้นเคย หรือคนในครอบครัวก็ได้ค่ะ ยินดีมากๆ ก่อนหน้านี้มีคนตั้งคำถามว่า “...ไปช่วยคนอื่นศึกษาเรื่องบ้านคนอื่นแล้ว เคยศึกษาเรื่องบ้านตัวเองไหม?” อืม... ไม่มีคำตอบหลุดจากปาก นอกจากยิ่งกว้างที่สุดเท่าที่จะทำได้ ไม่ใช่รู้จักบ้านตัวเองดีหรอกนะคะ หรือไม่อยากบอก แต่เพราะมันไม่เคยอยู่ในหัว ในความคิดเลย สักนิด ส่วนเป็นเพราะอะไร เหตุใดถึงไม่คิดทำ????

พี่ซิชัย (พี่ต้อม)
และ
พืณทวรรณ (พี่ตุ๊ก)
เหล่าฤทธิ์
หัวหน้าโครงการฯ

จนวันหนึ่งมีโอกาสดำเนินการกับ พี่ชาย (พี่ต้อม) และพี่น้องทวด (พี่ตุ๊ก) เหล่าญาติ สองสามีภรรยา ในฐานะหัวหน้า “โครงการ ศึกษาและประยุกต์ใช้เครื่องมือ ทางมานุษยวิทยา เพื่อพัฒนา พิพิธภัณฑสถานมีชีวิตของชุมชนบ้าน ขี้เหล็กใหญ่ ต.ในเมือง อ.เมือง จ.ชัยภูมิ” ถึงวิธีการตั้ง “คนใน” มาร่วมศึกษา “บ้าน” ตัวเอง พี่ต้อม บอกถึงสิ่งที่ยึดไว้เป็นหลักในการทำงานว่า “...เพราะเราเชื่อในความ เป็นมนุษย์และศักยภาพของคน แต่ละคน...” พอได้ฟัง ก็ไม่แปลกใจ เลยว่า ทำไมโครงการนี้จึงมีคน หลากหลายวัย หลากหลายอาชีพ เข้ามาร่วมทำงาน ทำไมคนในบ้าน ขี้เหล็กใหญ่ถึงตั้งอกตั้งใจอยากจะทำ เล่า อยากจะบอก อยากจะทำให้ เห็นว่า “บ้าน” ของตัวเองมีดีอะไร ทุกคำพูด ทุกการกระทำมันถูกร้อย ด้วยคำว่า “เชื่อมั่น” และ “ศรัทธา” ของคนบ้านเดียวกันจริงๆ

การพูดคุยแลกเปลี่ยนความเห็น วันนั้น ทำให้เรา (กบอ้วน และทีม นักวิจัยโครงการฯ บ้านขี้เหล็กใหญ่) พบว่า การทำงานกับคนในพื้นที่ “บ้าน” ของตัวเองมีข้อดีคือ ❶ เป็น คนที่คุ้นเคยกันอยู่แล้ว เข้าใจอะไร ได้ง่าย เพราะเป็นคนบ้านเดียวกัน

อธิบายกิจกรรม
ที่จะทำ
กับคณะทำงาน

อธิบายภาพรวม
โครงการฯ ให้กับ
กลุ่มผู้นำชุมชน

บางครั้งก็เป็น “เพื่อน” กันมาก่อน ❷ พื้นที่ ทำงานคือ บ้านเรา ทำให้รู้ว่า อะไรอยู่ที่ไหน อย่างไร ใครบ้างที่เราจะไปพูดคุยได้

ขณะเดียวกันเราก็กพบ สิ่งที่เราควรระมัดระวัง อย่างยิ่งในการทำงานร่วมกับคนในบ้านของ เราก็คือ คิดไปเอง เพราะคิดว่า เราคุ้นเคย กัน ทำให้เราคิดแทนคนอื่น และเหมารวมว่า ทุกคนคิดเหมือนตน ซึ่งนั่นไม่จริงเสมอไป

ขาดการสื่อสาร ทำให้ไม่เห็นจุดหมายปลายทางร่วมกัน เห็นภาพความสำเร็จหรือผลสัมฤทธิ์ไปคนละภาพ ทำให้ไม่เข้าใจวิธีการทำงาน หรือเป็นต้นเหตุของการแย่งงาน (ทำงาน) ในที่สุดเนื่องจากคิดว่าเราเข้าใจกันมากพอจนไม่ต้องสื่อสาร หรือ**อธิบายไม่ทั่วถึง** คือไม่ฟัง ไม่เห็นคนทุกกลุ่มในชุมชน เพราะคิดว่าแค่นี้ก็พอ บางครั้งการ

คุยกับตัวแทนกลุ่มอาจทำให้รายละเอียดที่เป็นเกร็ดเล็กเกร็ดน้อยหล่นหาย โดยเฉพาะเรื่องราวประวัติชีวิตบุคคล

เมื่อคุยกันจบ ก็บอวนพบว่าการศึกษาเรื่อง “บ้านเรา” หรือ “ชุมชนของเรา” โดยคนใน มีทั้งข้อดีและข้อที่ต้องระวัง ฟังดูเหมือนจะเป็นเรื่องง่าย เพราะเป็นเรื่องที่รู้อยู่แล้ว แต่จริงๆ แล้ว เป็นเรื่องที่ท้าทาย เพราะมีรายละเอียดปลีกย่อย ให้คนที่คิดจะศึกษาต้องตระหนัก และหยุดคิดตลอดเวลาว่า

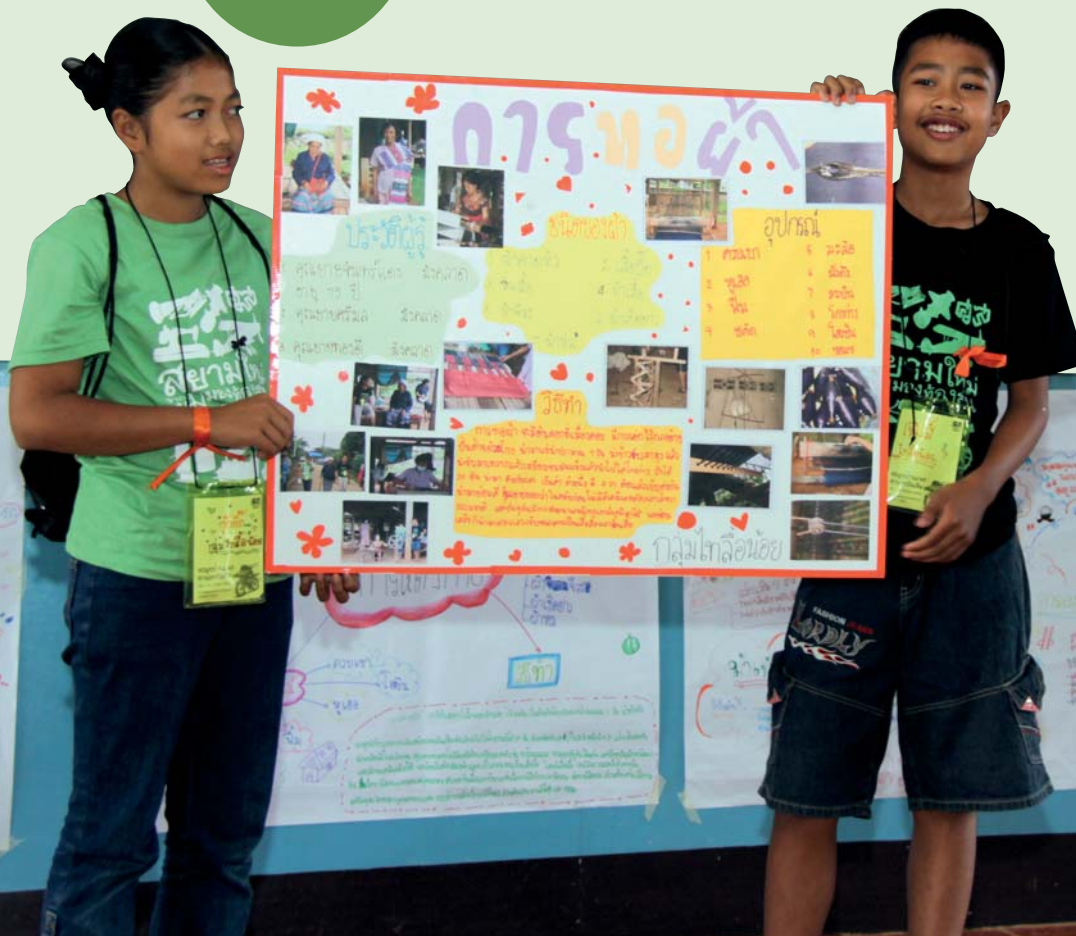
ดั่งเยาวชน
เข้ามา
มีส่วนร่วม

อะไรควรทำ ไม่ควรทำ สิ่งไหนควร
ทำก่อน-หลังอย่างไร แบบไหน หรือ
ใครที่ควรคุยด้วย... มีเรื่องให้คิด
ให้ระวัง ให้หยุดพัก ให้ตื่นตัวตลอด

การทำงาน เพราะถ้าเราทำพลาด ไม่ว่าจะด้วย
เหตุใดก็ตาม เรายก “บ้าน” หนีกันไม่ได้นะคะ
ข้อสรุปเล็กๆ น้อยๆ เหล่านี้ เป็นข้อสังเกตที่
ได้จากวงคุยของคนในที่ศึกษาบ้านตัวเองเพียง
บางส่วนเท่านั้น คงต้องรอให้โครงการวิจัยฯ ที่
บ้านชี้หลักใหญ่ทำเสร็จก่อน เราคงจะได้ฟังวิธี
การทำงาน ข้อค้นพบ และข้อสังเกตอีกมากมาย

ข้อมูลเบื้องต้น
จากเด็กฯ
คือ จุดเริ่มต้นที่ดี
ของการศึกษาต่อ

จากคนในที่เป็นคนทำโครงการนี้ ซึ่งกบอ้วนสัญญาว่าจะนำมาบอกเล่าให้ทุกท่านได้รับฟัง และเรียนรู้ไปพร้อมๆ กัน

ถ้าการทำงานกับ “คนในบ้าน” ของชาวบ้านชี้เหล็กใหญ่ เริ่มจาก “ความเชื่อ” และ “ศรัทธา” ของกบอ้วนคงเริ่มจากคำว่า “กลัว” กลัวพลาด กลัวคน

วิธีการศึกษา
“บ้าน” ก็หลากหลาย
ทั้งสัมภาษณ์ ถ่ายภาพ
ถ่ายวิดีโอ ฯลฯ

ที่คุ้นเคย กลัวผิดหวัง กลัวเริ่มต้น กลัวไปหมดทุกอย่าง เมื่อเริ่มจากคำว่า กลัว สิ่งที่ได้ ตอนนี้คือ ยึดหลักทนาย ยกมือไหว้เมื่อเห็นคนแก่ คนแก่ (ที่อยู่รอบบ้าน) รับฟังทุกอย่างที่อยู่รอบตัวจากคำบอกเล่าของแม่ และทำตัวเสมือนเป็น “คนนอก” บ้านตลอดเวลา ดังนั้น ท่านไหนที่กำลังคิดจะศึกษาหรือกำลังศึกษาเรื่องราวของบ้านตัวเองอยู่ สู้ สู้ นะคะ และนำความเชื่อ ความศรัทธาที่มีทำให้ความกลัวในใจหายไป กลายเป็นแรงผลักดันให้เราคิด ทบทวนถึงสิ่งที่จะทำมากขึ้น เพราะไม่มีใครจะรู้เรื่องบ้านเราได้ดีไปกว่าเรา ซึ่งเป็น “คนใน” ได้หรอกค่ะ
จาก... กบอ้วน (เด็กนอกบ้าน)

พิพิธภัณฑ์ บนหลังคาโลก

พระราชวังโปตาลา (Potala Palace) ใจกลางกรุงลาซา

ณ ความสูงเฉลี่ยเหนือระดับน้ำทะเล 3,600 เมตร หลังจากที่เราได้ปรับสภาพร่างกายให้คุ้นชินบนที่ราบสูงที่สุดแห่งหนึ่งของโลกแล้ว วันนี้เราจะมุ่งหน้าไปยังหมู่บ้านสีแดงรายล้อมด้วยดึกสีขาวเรียงรายลดหลั่นกันเป็นบันไดขั้นๆ มองคล้ายเป็นป้อมปราการ ณ ใจกลางกรุงลาซา (Lhasa) เมืองหลวงในดินแดนที่ได้ชื่อว่าหลังคาโลก นั่นคือ **พระราชวังโปตาลา** สถานที่ศักดิ์สิทธิ์และยังเป็นจุดศูนย์รวมแห่งการบริหารสูงสุดของทิเบต หรือ เขตปกครองตนเองทิเบต (TAR: Tibet Autonomous Region) แห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน

พระราชวังโปตาลาสร้างในสมัยพระเจ้าซองเชน กัมโป (Songsen Gampo) กษัตริย์องค์ที่ 33 ราชวงศ์ยาหลง (Yarlung) ในปี ค.ศ. 637 มีพื้นที่กว่า 130,000 ตารางเมตร บนเขามาโบรี (Marpo Ri) มีความสูงกว่า 110 เมตร เพื่อเป็นสถานที่ต้อนรับเจ้าหญิงเหวินเฉิง แห่งราชวงศ์ถัง และมหาเทวีภริกาธิแห่งเนปาล ที่เสด็จมาอภิเษกสมรสกับพระเจ้าซองเชนกัมโป เพื่อผูกสัมพันธ์ไมตรีพร้อมกันนั้น ทรงนำพระคัมภีร์พร้อมกับพระพุทธรูปมายังทิเบต ถือว่าเป็นการเผยแผ่พุทธศาสนาครั้งสำคัญอีกครั้งหนึ่ง นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา พระเจ้าซองเชน

¹ เจ้าหน้าที่บริหาร

ศูนย์บรรณสารและการศึกษา มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

กัมโป จึงหันมานับถือ
พระพุทธศาสนา พร้อมกับ
ทรงสนับสนุนให้มีการแปล
พระพุทศัมภีร์และเทศนา
ธรรมเป็นภาษาทิเบตด้วย

แม้ว่าในอดีต ศาสนา
พุทธได้เผยแผ่อธิพลเข้าสู่
ทิเบตหลายครั้ง แต่ไม่เป็น
ที่แพร่หลายนัก เพราะแต่
เดิมนั้น ชาวทิเบตนับถือ
บูชาภูตผีปีศาจ เรียกว่า
ลัทธิบอน (Bon) ศาสนา

พุทธเป็นเพียงศาสนาทั่วๆ ไป ไม่ได้แสดง
อิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ใดๆ ให้ชาวทิเบตหันมา
นับถือ เพียงแต่มีการสร้างวัดวาอาราม
รอบๆ เมืองลาซาเท่านั้น จนกระทั่งช่วง
ศตวรรษที่ 13 กุบไลข่าน จักรพรรดิชาว
มองโกลองค์แรกแห่งราชวงศ์หยวนได้เข้า
ยึดครองและมีอำนาจเหนือทิเบต ในปี
ค.ศ. 1264 ทรงแต่งตั้งลามะชื่อว่า โชเกล

พระราชวังโปตาลา ประกอบด้วยตำหนักแดงและตำหนักขาว

ภักปา (Chogyel Phakpa) ซึ่งเป็นผู้นำ
ทางศาสนาในทิเบต ให้เป็นพระอาจารย์
ส่วนพระองค์ และทรงมอบอำนาจทาง
การเมืองให้อีกด้วย ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา
ทั้งราชวงศ์หยวน หมิง และแมนจู ต่าง
ดำเนินนโยบายปกครองทิเบต ด้วยการ
มอบอำนาจแก่ลามะชั้นผู้ใหญ่เพื่อควบคุม
สถานการณ์ทางการเมืองในทิเบตให้
มั่นคง ทำให้ลามะเหล่านี้ได้หลอมรวม
อำนาจทั้งทางการเมืองและการศาสนา
เข้าด้วยกัน กลายเป็นตำแหน่งสูงสุด
เรียกว่า **ปะโล ลามะ**² หรือ ดาไล ลามะ
ผู้ปกครองอาณาจักรทิเบตและวัฒนธรรม
ทิเบตทั้งหมด

กลางศตวรรษที่ 9 พุทธศาสนาเข้าสู่
ยุคเสื่อมอีกครั้ง ในสมัยพระเจ้าถังจงมน

² ปะโล มาจากภาษาซองไก แปลว่า ปะเล ลามะ แปลว่า ครู
สอนแล้วหมายถึง ผู้มีความรู้กว้างขวางดุจดังทะเล

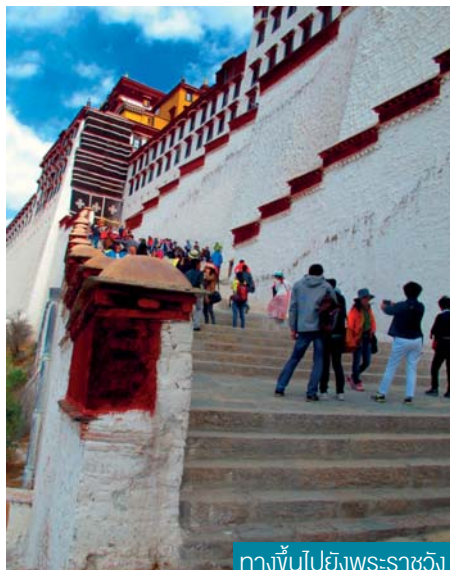
นักท่องเที่ยวนับถือและชาวทิเบต
ยืมนมบูชาทางเข้า ด้านทิศตะวันออก

ได้มีการทำลายล้างพระพุทธศาสนาในทิเบต เนื่องจากสงครามกลางเมืองแย่งชิงราชบัลลังก์ เป็นผลให้พระราชวังโปตาลาซึ่งเป็นหมู่ตึกขนาดใหญ่ มีกำแพง 3 ชั้น ถูกทำลายเสียหาย และยังถูกปล่อยทิ้งร้างยาวนานกว่า 800 ปี จนกระทั่งดาไล ลามะ องค์ที่ 5 (Losang Gyatso) สามารถควบคุมอำนาจเหนือทิเบตทั้งหมด แล้วจัดตั้งรัฐบาลขึ้นใหม่ พระองค์จึงมีดำริสร้างพระราชวังใหม่ขึ้นอีกครั้ง ตามคำแนะนำคอนชง โชเพล (Konchong Chopel) ที่ปรึกษาด้านจิตวิญญาณทิเบต เพื่อใช้เป็นที่พักประทับของพระองค์ รวมทั้งเป็นศูนย์กลางการบริหารงาน แล้วตั้งชื่อว่า**พระราชวังโปตาลา** ตามชื่อเขา Potalaka อันเป็นชื่อที่ประทับของพระอวโลกิเตศวร เพราะเชื่อกันว่า ดาไล ลามะ เป็นนิรมานกายของพระองค์

การก่อสร้างพระราชวังโปตาลาเริ่มจากพระราชวังขาว (White Palace / Karmo Podrang) ในปี ค.ศ. 1645 ใช้เวลาก่อสร้าง 3 ปี จึงแล้วเสร็จ และในปี ค.ศ. 1649 ดาไล ลามะก็ทรงย้ายจากอารามเดรปรงมาประทับ ณ พระราชวังโปตาลาพร้อมคณะรัฐบาลทั้งหมด เมื่อทรงปกครองได้ 40 ปี ในระหว่างการก่อสร้างปราสาทส่วนที่เป็นสีแดง ดาไล ลามะ องค์ที่ 5 ก็สิ้นพระชนม์ในปี ค.ศ. 1682 แต่การสวรรคตของพระองค์ถูกปกปิดไว้เป็นความลับกว่า 12 ปี โดยผู้สำเร็จราชการ เซงกรี เกียตโซ

(Sangye Gyasto) เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความระส่ำระสายในทิเบต และดำเนินการสร้างพระราชวังแดง (Red Palace / Marpo Podrang) ต่อไป จนในปี ค.ศ. 1690 ได้มีการประดิษฐานพระสถูปทองคำที่ฝังพระศพองค์ดาไล ลามะ จากนั้นได้มีการก่อสร้างเพิ่มเติมเรื่อยมาตลอดจนถึงศตวรรษที่ 18

ดังนั้น พระราชวังแห่งนี้จึงประกอบด้วยส่วนหลักคือ ตำหนักขาว เป็นพื้นที่ทางการปกครอง ส่วนตำหนักแดงเป็นพื้นที่ด้านศาสนา ภายในแบ่งเป็นห้องต่างๆ ตัวอาคารเชื่อมต่อกัน สร้างจากก้อนหินผสมปูน บริเวณกรอบหน้าต่างและประตูทำจากไม้ หน้าต่างวาดลวดลายศิลปกรรม

แบบทิเบต ส่วนภายในพระตำหนักแดงใช้เป็นประดิษฐานพระศพขององค์ดาไลลามะทุกพระองค์ ตั้งแต่ดาไล ลามะองค์ที่ 5 จนถึง องค์ที่ 13 ส่วนองค์ที่ 6 นั้นว่ากันว่าทรงสิ้นพระชนม์ที่เมืองลี่ถิง จึงไม่ปรากฏพระสรีระของพระองค์ นอกจากนั้นภายในพระราชวังแห่งนี้ ยังเคยเป็นที่ตั้งของโรงพิมพ์ โรงกษาปณ์และคุกอีกด้วย

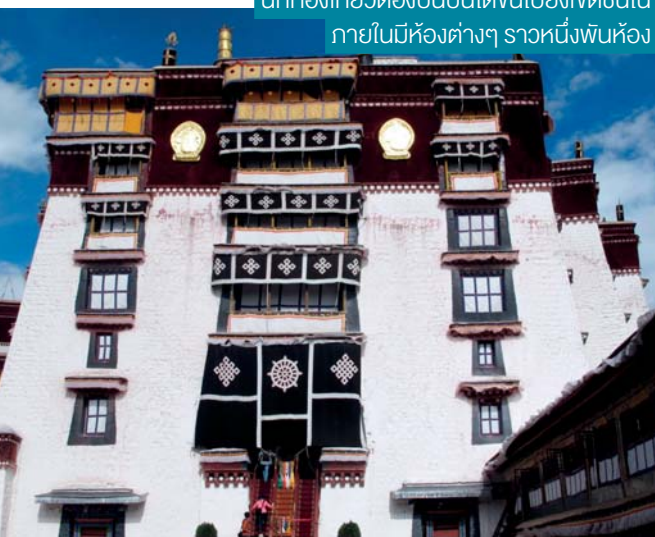
ทองคำหลายร้อยกิโลกรัม จากโถงบูชา ระบุไว้ว่าชื่อห้องต่างๆ ที่ประดิษฐานพระสรีระนี้ บ่งบอกถึงความเป็นพุทธไว้อย่างน่าทึ่ง อาทิ พระสรีระบรรจุพระศพ ดาไล ลามะ องค์ที่ 5 เรียกว่า อัญมณีแห่งชมพูทวีป (A Gem of Jambudvipa) องค์ที่ 7 ชื่อว่า แสงแห่งมงคล (Auspicious Light) องค์ที่ 8 ชื่อ แสงแห่งความเมตตา (Merciful Light)

องค์ที่ 9 ชื่อว่า ความสุขแห่งสามโลก (Happiness of the Three Realms) และ องค์ที่ 12 มีชื่อว่า แสงอายุวัฒนะ (Longevity) องค์ที่ 13 มีชื่อว่า คุณธรรมแห่งความปรารถนา (Wish Fulfilling Virtue) เป็นต้น

นอกจากนั้นแต่ละห้องยังมีจิตรกรรมฝาผนัง บ่งบอกเรื่องราว สัญลักษณ์ทางพุทธศาสนากายวัชรยาน ภาพทังก้า (Thangka)³ แท่นบูชาพระพุทธรูปศิลปะแบบทิเบต นับร้อยนับพันองค์ คัมภีร์

โบราณห่อด้วยผ้าหลากสีหลายพันมัด ตะเกียงจุดด้วยเนยจามรีที่ไม่เคยดับ ต้องบอกว่าในสมองของพวกเขาตอนนั้นได้ยินเพียงแต่เสียงโกล์ทิเบตพูดว่า พระโพธิสัตว์

นักท่องเที่ยวยังต้องปีนบันไดขึ้นไปยังเขตชั้นในภายในห้องต่างๆ ราวหนึ่งพันห้อง

เมื่อเราเดินไปถึงยังที่ประดิษฐานสรีระที่บรรจุพระศพองค์ดาไล ลามะ แต่ละห้องล้วนสร้างความตื่นตะลึงเป็นที่สุดภายในแต่ละห้องมืดทึบ แต่องค์สรีระตั้งสูงตระหง่านบนแท่นราวสิบเมตร ประดับประดาด้วยหินมีค่าและอัญมณีนับหมื่นนับพันเม็ด ผังไว้กับพระสรีระและหุ้มด้วย

³ พระพุทธรูปหรือภาพวาดองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระโพธิสัตว์ หรือเทพเจ้าต่างๆ ของทิเบต เพื่อใช้สักการบูชาแทนรูปปั้นหรือพระพุทธรูป

บนยอดสามารถมองเห็นวิวเมืองลาซาได้โดยรอบ

พระมัญชุศรี พระเจ้าของเซนกัมโป พระอวโลกิเตศวร ลาโด ลามะ องค์ที่.... ฯลฯ พวกเราได้แต่พยักหน้า รับทราบข้อมูลไปอย่าง มึนๆ งงๆ ด้วยมือออกซิเจนช่วยเหลือเลี้ยงเพียงน้อยนิด

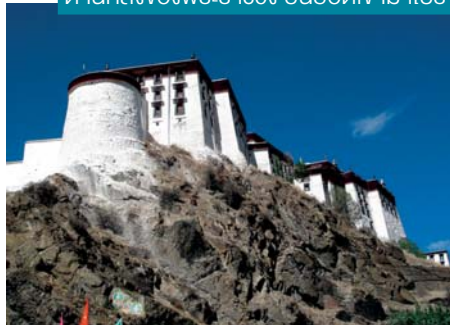
สำหรับการเข้าชมพระราชวังโปตาลานั้น จำกัดนักท่องเที่ยวเพียง 1,600 คน สำหรับกรุ๊ปทัวร์ และ 700 คนสำหรับนักท่องเที่ยวอิสระ พระราชวังโปตาลามีทางเข้า-ออก 4 ทางทางเข้าสำหรับนักท่องเที่ยวคือประตูทางทิศตะวันออกเท่านั้น และทุกคนต้องผ่านเครื่องสแกนโลหะ ห้ามนำขวดน้ำ อารูธ น้ำ ไฟแช็ค และสิ่งของต้องห้ามอื่นๆ เข้าไป โดยเฉพาะเส้นทางเดินภายในพระราชวังโปตาลาถูกกำหนดตายตัว และจำกัดเวลาเวลาเข้าชมไม่เกิน 90 นาที เริ่มต้นนับจากเวลาที่เข้าสู่พระราชวังขาว และด้วยห้องที่ประกอบด้วยเรื่องราวกว่าหนึ่งพันห้องนี้เอง แค

การเดินทางพื้นราบหายใจกันบ่าเหนื่อยแล้ว แต่เรายังต้องปีนป่ายบันไดขึ้นไปชมภายในแต่ละห้องของพระราชวัง ที่สูงกว่าพื้นดินอีกกว่าร้อยเมตร ซึ่งแต่ละห้องนั้นนอกจากจะมีทางเดินที่ค่อนข้างแคบและอึดอัดแล้ว พวกเรายังต้องฝ่าคลื่นมหาชนบรรดาลูกทัวร์ชาวจีนที่ส่งเสียงดัง

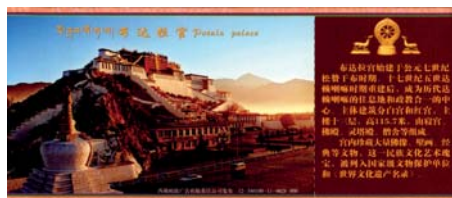
และเดินชนอย่างไม่สนใจใคร และต้องใช้เวลาเข้าไปชมส่วนด้านในพระราชวังให้ได้ภายในเวลาไม่ถึง 1 ชั่วโมง นั่นเป็นเหตุให้ไกด์ทิเบตของเราต้องวิ่งไปรายงานตัวยังจุดตรวจเช็คอย่างรวดเร็ว หากไปช้ากว่าที่กำหนดจะมีการปรับไคร่ราว 1,000 หยวน

ในอดีตนักท่องเที่ยวสามารถถ่ายภาพภายในแต่ละห้องได้ แต่ต้องจ่ายครั้งละ 50 หยวน แต่คลื่นมหาชนที่เคลื่อนตัว

ด้านหลังของพร-ราชวัง บนยอดเนมาโบรี

เข้ามาอัดแน่นภายในแต่ละห้อง ทำให้ทุกคนที่เข้าไปต้องขยับตัวไปตามฝูงชน ไม่มีใครสามารถหยุดหรือแอบถ่ายรูปได้เลยแม้แต่หน่อย หากผู้ใดฝ่าฝืนเจ้าหน้าที่ (เป็นชาวจีน) จะเปล่งอันเสียงดัง นั่นเป็นที่รู้กันว่านี่คือคำกรณด่าอย่างไม่ต้องสงสัย แม้ว่าเราจะแปลไม่ออกก็ตาม แต่สิ่งหนึ่งที่เรารู้คือ บรดาไกด์ชาวจีน พวกเขาสามารถวาดต้อนคณะลูกทัวร์ชาวจีนกว่า 10-20 ชีวิต พร้อมกับอธิบายประวัติความเป็นมา และข้อมูลต่างๆ ด้วยเสียงอันดัง แม้เพียงเดินก้าวหายใจก็เหนื่อยแล้ว แต่ไกด์จีนเหล่านั้นสามารถเรียกพลังลมปราณภายใน บรรยายได้อย่างน่ามหัศจรรย์

ตัวเข้าชมพระราชวัง

ระบุวันเวลา ราคา 200 หยวน (1,000 บาท)

สำหรับนักท่องเที่ยว

⁴ ผู้นำสำคัญในพรรคคอมมิวนิสต์จีนและนายกรัฐมนตรีคนแรกของสาธารณรัฐประชาชนจีน

⁵ กองกำลังยุวชนแดง ในสมัยเหมา เจ๋อตง ต้องการเปลี่ยนแปลงประเทศ วัฒนธรรมเก่าๆ ของจีน เช่น ห้านับถือศาสนา ถิ่นกำเนิดอาราม พระพุทธรูป ฯลฯ

ธนบัตร 50 หยวน

มีลายพิมพ์ของพระราชวังโปตาลา

และนับตั้งแต่เดือนตุลาคม ปี ค.ศ. 1950 เป็นต้นมา เมื่อรัฐบาลจีนได้ยึดครองดินแดนแห่งนี้ จากผู้นำสูงสุด เทนซิน เกียตโซ (Tenzin Gyatso) ดาไล ลามะ องค์ที่ 14 ทรงลี้ภัยไปยังเมืองธรรมาลา (Dharamsala) รัฐหิมาจัลประเทศ (Himachal Pradesh) สาธารณรัฐอินเดีย การปราบปรามครั้งนั้นทำให้พระราชวังโปตาลาได้รับความเสียหายบางส่วน ต่อมาได้รับการซ่อมแซมโดยป็นเซนลามะ องค์ที่ 10 ในช่วงปฏิวัติวัฒนธรรม สมัยท่านโจว เอินไหล (Zhou Enlai)⁴ ไม่เห็นด้วยการทำลายพระราชวังโปตาลา จึงสั่งกองทัพนำกำลังคุ้มกันเอาไว้ พระราชวังแห่งนี้จึงรอดพ้นจากการทำลายของพวกเขา เรดการ์ด (Red Guards)⁵ และในปี ค.ศ. 1980 รัฐบาลจีนได้บูรณะพระราชวังแห่งนี้ใหม่ เป็นจำนวนเงิน 6.8 ล้านเหรียญ และเพิ่มขึ้นเป็น 22.5 ล้านเหรียญในปี ค.ศ. 2002 พร้อมกับเปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าเยี่ยมชมพระราชวังโปตาลา จนกระทั่งในปี ค.ศ. 1997 พระราชวังโปตาลาจึงได้ขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกจากยูเนสโก

(UNESCO) แม้แต่ภาพด้านหลังธนบัตรใบละ 50 หยวนของรัฐบาลจีน ยังคงปรากฏรูปพิมพ์ลายพระราชวังโปตาลา

เมื่อเราเดินมายังระเบียงด้านบนของพระราชวัง เราสามารถมองเห็นลาซาทั้งเมือง ทำให้นึกถึงภาพยนตร์ Seven Year in Tibet องค์ดาไล ลามะ องค์ที่ 14 ทรงใช้กล้องส่องทางไกลมองประชาชนของพระองค์ทั่วทั้งนครลาซา แม้วันนี้รัฐบาลจีนจะห้ามชาวทิเบตนำรูปเคารพหรือภาพใดๆ ของพระองค์มาประดับหรือติดไว้ที่บ้าน โดยมีเจ้าหน้าที่ตำรวจและทหารชาวจีนประจำสถานที่สำคัญและเมืองลาซาโดยรอบ แต่นั่นก็ไม่อาจทำลายความเชื่อความศรัทธา ความ

ด้านข้างของพระราชวัง ชาวทิเบตสวดอธิษฐานพร้อมกับหมุนวงล้อมนตรา

⁶ พุทธศาสนิกายวัชรยาน ดันกำเนิดมาจากอินเดียผสมกับความเชื่อลัทธิบอนเข้าด้วยกัน มีหลักปรัชญาเหมือนกับนิกายมหายาน ต่างกันที่วิธีการเท่านั้น

⁷ Prayer Wheel กล้อกรงกระบอก หนูบูได้ชาวทิเบตเชื่อว่าการหมุนวงล้อหนึ่งครั้งเท่ากับสวดมนตร์หนึ่งจบ

⁸ เป็นการแสดงความเคารพพระรัตนตรัยสูงสุด ด้วยการกำกราบ 8 ตำแหน่ง คือ หน้าผาก ฝ่ามือทั้งสอง หน้าอก ฝ่ามือทั้งสองและปลายเท้าทั้งสองจรดพื้น

“มนุษย์ทุกผู้ แม้กระทั่งผู้ที่เป็
นปรีกษต่อเรา ต่างก็กลัวความทุก
ขรمانเช่นเดียวกับเรา และแสวงหา
ความสุขด้วยวิธีการเดียวกันกับเรา
ทุกคนมีสิทธิ์เสมอกันที่จะมีความสุข
และไม่เป็นทุกข์เช่นเดียวกับเรา ดังนั้น
จงมาร่วมกันใส่ใจต่อผู้อื่นด้วยความ
เต็มใจ ไม่ว่าคนผู้นั้นจะเป็นมิตรหรือ
ศัตรู เพราะนี่คือพื้นฐานแห่งความ
เมตตาที่แท้จริง”

Tenzin Gyatso ดาไล ลามะองค์ที่ 14
จาก 365 ดาไล ลามะ: วจนะจากใจ

สงบนิ่งแห่งพุทธศาสนิกายวัชรยาน⁶
นี้ลงได้ ชาวทิเบตยังคงเดินหมุนวงล้อ
มนตรา⁷ เดินสวดมนต์ก้มกราบอัฐางค
ประดิษฐ์⁸ อยู่ด้านหน้าพระราชวังโปตาลา
อย่างไม่ขาดสาย แม้ภายในใจของพวกเขา
จะรับรู้ว่ามีมือคัมผู้นำสูงสุดอีกต่อไป

หนังสืออ้างอิง

จักรชัย บุตรศรีชัย, **ทิเบต**. กรุงเทพฯ : เซนเตอร์
พอยท์ เอนเตอร์เทนเม้นท์ , 2554.

เพลงดาบแม่น้ำร้อยสาย, **เดินเล่นบนหลังคาโลก**.
กรุงเทพฯ : วงกลม, 2550.

เรวัต อริยกุลชัย, **ถนนหมื่นลี้**. กรุงเทพฯ : แพรว
สำนักพิมพ์, 2551.

ดาไล ลามะ, สมลักษณ์ สว่างโรจน์แปล, **365 ดาไล
ลามะ: วจนะจากใจ**. กรุงเทพฯ : แสงดาว,
2553.

เวลาเปลี่ยน ความสัมพันธ์เปลี่ยน ความรู้เปลี่ยน

“เป็นที่ตระหนักกันว่าความรู้เชื่อมโยงอยู่กับการสื่อสาร หรือ ปฏิสัมพันธ์ พลวัตที่เกิดขึ้นจากปฏิสัมพันธ์ เปิดโอกาสให้กับ ความเป็นไปได้ใหม่ๆ และความหลากหลายของความคิดและ ก่อคำเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ”

Marchand, Trevor. H.J.²

ในรอบปีที่ผ่านมาผู้เขียนได้ทำโครงการร่วมกับคนในชุมชนสองพื้นที่ที่ห่างไกลกัน ในเชิงพื้นที่กายภาพ แต่เชื่อมร้อยกันด้วยประเด็นการจัดการทรัพยากรโดยชุมชน คือ ชุมชนริมแม่น้ำโขง 9 หมู่บ้าน ในตำบลหอคำและตำบลโคส อำเภอมือง จังหวัด บึงกาฬ ศึกษาวิถีชีวิตชาวประมงพื้นบ้านในแม่น้ำโขง และบ้านโป่งอาง และบ้านห้วยเป้า อำเภอเชียงดาวจังหวัดเชียงใหม่ ศึกษาระบบเหมืองฝายในลุ่มน้ำห้วยหกถึงลุ่มน้ำขุ่ม ตอนปลายเพื่อเรียนรู้วัฒนธรรมและวิถีชีวิต

ที่บึงกาฬทั้งเด็ก เยาวชน และผู้ใหญ่ รวมถึง ชาวประมง ร่วมกันศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิตชาวประมง จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูล เริ่มตั้งแต่ทำแผนที่เดิน ดินสำรวจชุมชน หาด้านชาวประมง ทำแผนที่

ระบบนิเวศ ประวัติศาสตร์ชุมชน ปฏิทินชุมชน และประวัติชีวิต ของชาวประมง ไปจนถึงความรู้ “เฉพาะทาง” ของชาวประมง

¹ นักวิชาการ โครงการนิสิตมานุษยวิทยาเดินดิน ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

² Marchand, Trevor. H.J. 2012. “Introduction: Making knowledge: explorations of the indissoluble relation between mind, body, and environment” in **Making Knowledge: Explorations of the Indissoluble Relation Between Mind, Body and Environment**. Malden: Wiley-Blackwell: pp.1-20.

เก็บข้อมูลเกษตรกรริมโขง

17.11.2012 15:27

ที่มาภาพ : โครงการศึกษาวิถีชีวิตชาวประมงพื้นบ้าน
ในแม่น้ำโขง และการจัดการทรัพยากรประมงที่ยั่งยืน:
ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนประมงพื้นบ้านตำบลหอค้า-ไคสี
อำเภอเมือง จังหวัดบึงกาฬ

เช่น เทคนิคการหาปลาให้
ได้ปลาจำนวนมาก หรือ
ที่เรียกว่า “หมาน” รวมทั้งการ
เข้าร่วมพิธีกรรมคือ พิธีเลี้ยงขึ้น
เลี้ยงลง ซึ่งจัดเพื่อแสดงความ
เคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในแม่น้ำ
โขง และคุ้มครองให้ชาวประมง
ประกอบอาชีพได้อย่างราบรื่น

ที่เชียงใหม่ นอกจากเก็บข้อมูล
ประวัติศาสตร์ชุมชนและปฏิทิน
ชุมชนแล้ว แก่เหมืองแก่ฝาย
ซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการ

จัดการน้ำ ได้พาเด็กและเยาวชนสำรวจฝายในลุ่มน้ำ
ห้วยหกและลุ่มน้ำซุ่มตอนปลาย รวมถึงการเข้าร่วม
พิธีเลี้ยงผีฝาย ซึ่งเป็นพิธีที่แสดงความเคารพ
ธรรมชาติ และเป็นโอกาสให้คนในชุมชนได้พบปะ
พูดคุยกัน ในช่วงที่ชุดลอก ตีฝาย ซ่อมแซมฝาย

จากวิธีการทำงานของทั้งสองพื้นที่นี้เรามองเห็น
อะไร? สำหรับผู้เขียนมองเห็นถึงความเปลี่ยนแปลง
ของวิธีสร้างความรู้ไม่ว่าจะเป็นความรู้ของชาวประมง
ในเรื่องหาปลา หรือความรู้ของแก่เหมืองแก่ฝาย

ในการจัดการน้ำ ต่างเป็นความรู้ที่เกิดจากเอาตัวเองเข้าไปสัมพันธ์กับเรื่องรอบตัวในหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ (การทำงานและร่วมพิธีกรรมด้วยกัน) ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม (ระบบนิเวศริมแม่น้ำโขง ระบบเหมืองฝาย) และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ (ความเชื่อเรื่องผีที่สะท้อนออกมาในพิธีกรรมเลี้ยงขึ้นเลี้ยงลงและเลี้ยงผีฝาย)

ขณะที่การทำงานของเด็กและเยาวชนที่บึงกาฬและเชียงใหม่ เป็นการทำความเข้าใจภาพรวมในชุมชนด้วยวิธีการเก็บข้อมูลชุมชนในแบบต่างๆ การเข้า

พิธีเลี้ยงลงของชาวประมงบ้านหอค้า

ที่มาภาพ : โครงการศึกษาวิถีชีวิตชาวประมงพื้นบ้านในแม่น้ำโขง และการจัดการทรัพยากรประมงที่ยั่งยืน: ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนประมงพื้นบ้านตำบลหอค้า-ไคสี อำเภอเมือง จังหวัดบึงกาฬ

12. 01. 2013 09:19

สำรวจระบบเหมืองฝาย

ที่มาภาพ : โครงการศึกษาวัฒนธรรมวิถีชีวิตผู้คนหลากหลายบนสายน้ำแม่ปิง กรณีศึกษากลุ่มน้ำห้วยหกถึงกลุ่มน้ำห้วยตอนปลาย ตำบลเมืองนะ และตำบลทุ่งข้าวพวง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

ร่วมพิธีกรรมแบบ “เผ่ามอง” ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นและแปลงความรู้ที่มีอยู่ในตัวคน (ชาวประมง และแก่งฝาย) ให้ “มองเห็นได้” ไม่ว่าในรูปแบบของลายลักษณ์อักษร รูปถ่าย ภาพวาด หรือเผยแพร่ในโซเชียลมีเดีย ความแตกต่างของวิธีสร้างความรู้ของชาวประมงและแก่งเหมืองแก่งฝายกับเด็กและเยาวชนไม่ใช่เรื่องแปลก เพราะความสัมพันธ์ที่ชาวประมงและแก่งเหมืองมีต่อเรื่องรอบตัว ย่อมแตกต่างจากเด็กและเยาวชน

สำรวจระบบเหมืองฝาย

ที่มาภาพ : คุณองอาจ เดชา พี่เลี้ยงโครงการศึกษา
วัฒนธรรมวิถีชีวิตผู้คนหลากหลายบนสายน้ำแม่ปิง กรณี
ศึกษากลุ่มน้ำห้วยหกถึงกลุ่มน้ำซุ้มตอนปลาย ตำบลเมืองนะ
และตำบลทุ่งข้าวพวง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

รูปแบบการสร้างความรู้จึงเปลี่ยนแปลงไปตามบริบท เมื่อความสัมพันธ์เปลี่ยน การสร้างความรู้ก็เปลี่ยนไปด้วย ซึ่งความเปลี่ยนแปลงไม่ใช่เรื่องเลวร้ายเสมอไปในทางกลับกันอาจเป็นการเปิดโอกาสให้กับความเป็นไปได้ของความรู้ใหม่ๆ และความรู้ที่หลากหลายอย่างที่ Marchand ได้กล่าวไว้

ความรู้เดิมจึงไม่อาจยืนหยัดอยู่ได้เป็นอมตะ แต่มีความเปลี่ยนแปลง มีการนิยามความหมายใหม่ตลอดเวลา การจะไปโทษหาอดีต เรียกร้องการสร้างความรู้แบบ “ดั้งเดิม” หรือตามหา “ราก” ของความรู้ จึงไม่น่าจะเป็นเรื่องที่เราต้องกังวลใจ ถ้าเข้าใจและยอมรับว่าความรู้ที่ถูกสร้างขึ้นนั้น ล้วนแยกไม่ออกกับความสัมพันธ์ที่มนุษย์มีต่อเรื่องรอบตัว ในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง ดังนั้นเมื่อกาลเวลาเปลี่ยน ความสัมพันธ์ที่มนุษย์มีต่อเรื่องรอบตัวก็เปลี่ยน ความรู้จึงเปลี่ยนไปด้วย

ทีมพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นได้มีโอกาสติดตามคณะกรรมการกองทุนพิพิธภัณฑสถานไปร่วมสังเกตการณ์ เก็บข้อมูล และติดตามความก้าวหน้า ในเวทีรายงานความคืบหน้าการดำเนินโครงการวิจัย(ย่อย) ที่ได้รับทุนจากกองทุนวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นไปทำการวิจัย โดยวิจัยในประเด็นเรื่อง ความสำเร็จในกระบวนการจัดการพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่น จังหวัดลำพูน และได้จัดเวทีเก็บข้อมูลเมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2556 ณ วัดห้วยกาน จ.ลำพูน

ไปดู ไปเรียนรู้ กับ เครือข่ายพิพิธภัณฑ สถานท้องถิ่นลำพูน

คณะผู้วิจัยนำโดยคุณนเรนทร์ ปัญญาภูร่วมกับคณะศึกษาศาสตร์ ม.เชียงใหม่ ได้ทำความรู้จัก พูดคุย และศึกษากับผู้ดูแลพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นในจังหวัดลำพูน และเลือกพิพิธภัณฑสถาน 3 แห่งเป็นกรณีศึกษา ได้แก่ พิพิธภัณฑสถานโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อ.แม่ทา จ.ลำพูน บ้านมณีทอง อ.บ้านโฮ้ง จ.ลำพูน และพิพิธภัณฑสถานวัดห้วยกาน อ.บ้านโฮ้ง จ. ลำพูน เพื่อวิจัยเชิงลึกในเรื่องการเกิดขึ้นของพิพิธภัณฑสถานดำรงอยู่ และพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นในอนาคต วัตถุประสงค์ของการจัดเวทีครั้งนี้คือ ❶ เป็นเวทีเก็บข้อมูลในเรื่องดังกล่าว ❷ เป็นเวทีพบปะแลกเปลี่ยน

📍 พิพิธภัณฑ์โรงเรียนแม่ทา

กันระหว่างพิพิธภัณฑ์ที่เป็นกรณีศึกษา ③ เป็นเวทีรับฟังความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิในด้านเนื้อหาและกระบวนการวิจัย รวมถึงคำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อการทำงานพิพิธภัณฑ์

กิจกรรมเริ่มจากการพาไปเยี่ยมเยือนพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่เป็นหนึ่งในกรณีศึกษาเริ่มจากพิพิธภัณฑ์โรงเรียนแม่ทา ก่อตั้งและบริหารจัดการ

❶ พิพิธภัณฑวัดห้วยกานเกิดขึ้นจากความร่วมมือร่วมใจของ
คนบ้านห้วยกาน เพื่อเป็นแหล่งรู้ของลูกหลาน

โดยอาจารย์สุพรรณ เตชะโสถะ ครูโรงเรียน
แม่ทาพิทยาคม บ้านมณีทอง ก่อตั้งและ
บริหารจัดการโดยคุณรัชณี หรือป้าแก่ และ
ครอบครัว และพิพิธภัณฑวัดห้วยกาน ก่อตั้ง
และบริหารจัดการโดยวัดและคนในชุมชน
บ้านห้วยกาน

หลังจากเยี่ยมชมพิพิธภัณฑทั้ง 3 แห่ง
แล้ว ผู้ดูแลพิพิธภัณฑ ชุมชน และผู้วิจัย ได้
จัดเวทีระดมความคิดในอุโบสถวัดห้วยกาน
โดยมีคณะกรรมการกองทุนร่วมฟังและให้
ข้อคิดเห็น คุณนพพร นิลงรงค์ (นักวิจัย
ท้องถิ่น DJ และนักพัฒนา) รับหน้าที่เป็น
พิธีกรและผู้ดำเนินรายการ โดยเริ่มจาก

❷ ครกมอง จัดแสดงไว้ในสวนของ
บ้านมณีทอง เพื่อเป็นพื้นที่เรียนรู้วิถี
ชีวิตชาวห้วยกานในอดีต

การให้ผู้เข้าร่วมประชุม(พิพิธภัณฑที่เป็นกรณีศึกษา) แนะนำตนเอง
ทีมงาน และเล่าที่มาที่ไปของพิพิธภัณฑรวมถึงแรงบันดาลใจในการจัด
ทำพิพิธภัณฑ

แรงบันดาลใจในการสร้างพิพิธภัณฑ

แรงบันดาลใจของอาจารย์สุพรรณจากพิพิธภัณฑโรงเรียนแม่ทา คือ
การที่เห็นรถซื้อของเก่ามากว่านซื้อของเก่าจากชุมชน ทำให้เกิดความ
เสียดายข้าวของ จึงคิดที่จะเก็บรวบรวมข้าวของขึ้น ส่วนป่าเก็กจากบ้าน
มณีทอง คือ การที่ตัวเองไปใช้ชีวิตอยู่นอกชุมชนหลายปี พอกลับ
เข้ามาอีกครั้ง ของเก่าของหมู่บ้านจะไม่มีเหลือแล้ว จึงคิดจะทำพิพิธภัณฑ
ขึ้น ประกอบกับคนรอบตัวก็ชอบด้านนี้ จึงร่วมมือกันสร้างแหล่งเรียนรู้
ไว้ให้ลูกหลาน ส่วนวัดห้วยกาน เกิดจากความต้องการให้มีที่เก็บของที่
เกิดจากการรื้อวิหาร นอกจากนี้ ยังเห็นตัวอย่างของป่าเก็กในการสร้าง
แหล่งเรียนรู้ จึงคิดจัดทำพิพิธภัณฑขึ้นให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนด้วย

พิพิธภัณฑแต่ละแห่งจะก้าวต่อไป อย่างไร หรือจะส่งต่อกับคนรุ่นต่อไป อย่างไร

สำหรับโรงเรียนแม่ทา อาจารย์สุพรรณได้มีการจัด
อบรมให้นักเรียนเป็นมัคคุเทศก์ และมีชมรมพิพิธภัณฑ
สำหรับให้เด็กๆ เข้ามามีส่วนร่วมกับพิพิธภัณฑ ทั้งการ
ทำความสะอาด การร่วมงานแสดงดนตรีและฟ้อนรำ ใน
คราวที่มีแขกมาเยี่ยมเยือน รวมถึงการชักชวนอาจารย์
ท่านอื่นๆ ที่สนใจมาเรียนรู้งานเพื่อถ่ายทอดงานต่อไป
ในอนาคต ส่วนบ้านมณีทอง ป้าเก็กเล่าอย่างมั่นใจว่า
พิพิธภัณฑเกิดจากความสนใจของคนในครอบครัว ดังนั้น
ก็จะมีการสืบทอดกันไปเรื่อยๆ ส่วนวัดห้วยกาน พ่อหนาน

คิดว่าชาวบ้านจะช่วยกันสืบทอดเพราะพิพิธภัณฑเกิดจากการร่วมแรง
ร่วมใจของคนหลายฝ่ายของหมู่บ้านก็น่าจะดำเนินการต่อไปได้

จากการเยี่ยมชมและการฟังคำบอกเล่าของคนทำพิพิธภัณฑทั้ง 3 แห่ง รศ.ศรีศักร วัลลิโภดม ได้ให้ความเห็นว่าพิพิธภัณฑทั้ง 3 แห่ง มีทั้งสิ่งแตกต่างและสิ่งที่เหมือนกัน สิ่งที่เหมือนกันคือทั้งสามแห่งเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่เหลืออยู่ของล้านนา และเป็นสำนักของคนในชุมชนที่ต้องการสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีไว้ให้ลูกหลานได้ศึกษา แต่ที่แตกต่างกันคือ พิพิธภัณฑวัดห้วยกานกับบ้านมณีทอง ทำให้เห็นวิถีชีวิตทางสังคม เห็นชีวิตวัฒนธรรม และความสัมพันธ์ที่แยกกันไม่ออกระหว่างบ้าน วัด และชุมชน ส่วนพิพิธภัณฑโรงเรียนแม่ทาให้ความรู้ถึงความเป็นพื้นที่แบบราชการและไม่ค่อยเห็นความเชื่อมโยงกับชุมชน สังคม แต่มีข้าวของที่มีคุณค่าเก็บไว้มากมาย

สิ่งที่จะต้องถามต่อไปคือ จะมีการสืบทอดพิพิธภัณฑอย่างไร คนรุ่นหลังเขาจะเอาไหม แล้วจะอย่างไรให้ความรู้ไปสู่คนรุ่นใหม่ ที่โรงเรียนแม่ทาดีมากที่มีการสืบทอดเรื่องดนตรีและการแสดงให้กับเด็ก การจัดแสดงของบ้านมณีทองและวัดห้วยกาน ทำได้ดีมาก มีคำอธิบายข้าวของอย่างง่ายๆ และมีการแสดงเรื่องราวสำคัญคือการบวชลูกแก้ว ซึ่งยังเป็นการบวชแบบเก่า มีอทธิพลของพม่าผสมผสาน ซึ่งทำให้เห็นชีวิตวัฒนธรรมและประเพณีวัฒนธรรม

การศึกษาเรื่องราวท้องถิ่น ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นทำให้เห็นคนกับธรรมชาติ การจัดการ พื้นที่อยู่อาศัย พื้นที่ทำกิน และเห็นความสัมพันธ์ของคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติเช่นเสือวัด เสือเมือง สิ่งศักดิ์สิทธิ์ การจัดพิพิธภัณฑท้องถิ่นต้องศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นก่อน ต้องสร้างประวัติศาสตร์ท้องถิ่นขึ้นมาก่อนโดยคนใน แล้วจึงนำเนื้อหามาจัดเป็นพิพิธภัณฑ แล้วเอาเด็กมาเรียนรู้ และอาจเสริมการท่องเที่ยวแบบที่ท้องถิ่นทำได้ เช่น อาหาร ตลาดชุมชน ฯลฯ ที่ท้องถิ่นจัดการเองได้

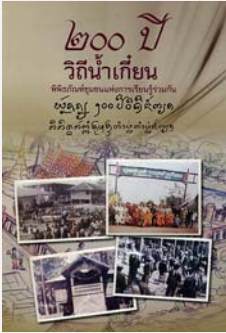
คุณนเรนทร์ ปัญญา หนึ่งในผู้วิจัยให้ความสนใจในเรื่องชีวิตของคนทำพิพิธภัณฑ ซึ่งตัวชีวิตความสำเร็จของเขา (คนทำพิพิธภัณฑ) ไม่ใช่วัดจากรายได้หรือการจัดการข้าวของอย่างถูกวิธี เป็นระบบ แต่คือความภาคภูมิใจที่มีคนมาเยี่ยมชม “ถ้าพูดถึงเรื่องความถูกต้องปลอดภัยของข้าวของ(ตามหลักพิพิธภัณฑวิทยา) ที่บ้านมณีทองอาจจะไม่มีตรงนี้ แต่ข้าวของได้รับการดูแลให้สะอาดเสมอ เพราะมีคนดูแล ทุกวันคนในบ้าน

📍 เวทีระดมความคิด ระหว่างนักวิจัยและเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ภายในวัดห้วยกาน

จะทำความเข้าใจของและบริเวณให้สะอาดอยู่เสมอ สิ่งที่เราอาจหนุนเสริมเขาได้จึงเป็นเรื่องของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและความเชื่อมโยงพิพิธภัณฑ์กับชุมชน” ประเด็นสำคัญที่นักวิจัยอยากที่จะเพิ่มเข้าไปในหัวข้อวิจัยคือชีวิตของคนทำพิพิธภัณฑ์ เขาคิดอย่างไรในการสร้างพิพิธภัณฑ์ การบริหารงานพิพิธภัณฑ์ด้วยใจ อุทิศแรง ความหวังกำลังใจ ฯลฯ เรียกได้ว่าเห็นพิพิธภัณฑ์และเห็นคนทำพิพิธภัณฑ์

ในฐานะคนร่วมสังเกตการณ์เห็นว่า การจัดเวทีครั้งนี้นอกจากคณะวิจัยจะได้เก็บข้อมูลแล้ว ยังทำให้เห็นแนวทางที่จะดำเนินการต่อทั้งในระดับผู้วิจัยที่จะศึกษาเพิ่มเติมในเรื่องต่างๆ ที่ตนสนใจ ในส่วนของชาวพิพิธภัณฑ์ก็ได้รู้จักกับพิพิธภัณฑ์แห่งอื่น ได้ฟังคำแนะนำจากผู้รู้ ได้ลองคิดถึงพิพิธภัณฑ์ของตนในอนาคต รวมถึงการคิดร่วมกันระหว่างนักวิจัยภายนอกกับคนทำพิพิธภัณฑ์ที่เป็นคนใน ก็จะมีกระบวนการหนุนเสริมและเรียนรู้ร่วมกันต่อไปในอนาคต เพื่อดูแล รักษาพิพิธภัณฑ์มรดกวัฒนธรรมให้คงอยู่และให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนต่อไป

200 ปี วิถีน้ำเกียน พิพิธภัณฑ์ชุมชนแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน

ศรินันท์ สารมณฐี, บรรณาธิการ / องค์การบริหาร
ส่วนตำบลน้ำเกียน / 2556

เรื่องราวและประวัติศาสตร์ชุมชนน้ำเกียน อ.ภูเพียง
จ.น่าน สืบค้นโดยคนในชุมชน ผ่านเครื่องมือทาง
มานุษยวิทยา ภายใต้โครงการประวัติศาสตร์เรื่องราว

ชาวน้ำเกียน สู่พิพิธภัณฑ์ชุมชนแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน ถูกเล่าและนำเสนอ
ผ่าน Timeline ภาพถ่ายเก่าชุมชนและภาพวาด ทำให้เห็นประวัติความเป็น
มาของบ้านน้ำเกียน ตั้งแต่ยุคก่อตั้งชุมชน พ.ศ. 2365 จนถึงปัจจุบัน อย่างมี
ชีวิตชีวาและน่าสนใจ

จดหมายเหตุเมืองพะเยา

เกรียงศักดิ์ ชัยดรุณ / หอวัฒนธรรมนิทัศน์
วัดศรีโคมคำ อ.เมือง จ.พะเยา / 2556

ISBN 978-616-335-256-9

จดหมายเหตุเมืองพะเยา เขียนขึ้นเพื่อ
บันทึกเรื่องราวเหตุการณ์สำคัญเกี่ยวกับ

บ้านเมืองพะเยาในอดีต นับแต่ช่วงหลังรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา จนถึงรัชกาล
ปัจจุบัน โดยมีภาพถ่ายเก่าหายากกว่าร้อยภาพเป็นตัวบอกกล่าวเรื่องราว
หลายภาพยังไม่เคยเผยแพร่ที่ไหนมาก่อน และบางภาพได้กลายเป็นภาพถ่าย
ทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ไว้ให้คนรุ่นหลังได้มีโอกาสศึกษาค้นคว้า
อีกด้านหนึ่งเหมือนเป็นการฟื้นอดีตที่ถูกลืมเลือนให้กลับมีชีวิตชีวาอีกครั้ง

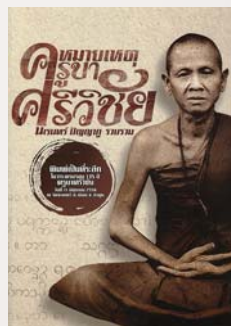

หมายเหตุครูบาศรีวิชัย

น.ส.นรุต ปัญญาภา, ผู้จัดทำ / 2556

ISBN 978-616-335-240-8

หนังสือรวบรวมภาพถ่ายครูบาศรีวิชัย จัดพิมพ์เป็นที่ระลึกในวาระครบรอบ 135 ปี ครูบาศรีวิชัย วันที่ 11 มิถุนายน 2556 ณ วัดจามเทวี อ.เมือง จ.ลำพูน ภาพจัดเรียงตามปีที่ถ่าย เพื่อให้เห็นความเปลี่ยนแปลงของรูปสังฆารครูบา พร้อมรายละเอียดที่เป็นองค์ประกอบภาพ เช่น การครองผ้า สีหน้า ท่าทาง สถานที่ ฯลฯ รวมถึงการศึกษาเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับภาพจากหลักฐาน เอกสารต่างๆ และสัมภาษณ์ผู้คนที่เคยเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับครูบา เพื่อให้ได้เรื่องราวที่สมบูรณ์และน่าสนใจ

เมืองเพชรบูรณ์และเมืองหล่มสัก กับศึกเจ้าอนุวงศ์

ธีระวัฒน์ แสนคำ / สำนักศิลปะและวัฒนธรรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ / 2556

ISBN 978-974-441-066-5

ธีระวัฒน์ แสนคำ ได้รวบรวมข้อมูลประวัติศาสตร์ เมืองเพชรบูรณ์ และเมืองหล่มสักในเหตุการณ์ศึก เจ้าอนุวงศ์ ทั้งจากเอกสารชั้นต้น เอกสารชั้นรอง

รวมทั้งข้อมูลจากภาคสนาม มาศึกษาวิเคราะห์ เพื่อเติมเต็มประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองเพชรบูรณ์และเมืองหล่มสักที่ยังขาดหาย ซึ่งเป็นเหตุการณ์สำคัญที่ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงของบ้านเมืองในลุ่มแม่น้ำป่าสักตอนบน ในช่วงต้นของกรุงรัตนโกสินทร์

จากจุดแรกของการเกิดของจุลสาร ที่มีขึ้นเพื่อเป็นจุลสารของชุมชนพิพิธภัณฑ เป็นจุดเริ่มต้นของเวทีสื่อสารระหว่างพิพิธภัณฑ องค์กร และบุคลากรที่มาจากหลากหลาย แต่มีที่ไปแห่งเดียวกันคือส่งเสริมให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการสืบทอดและสร้างสรรค์พิพิธภัณฑ ท้องถิ่น กระบวนการสร้างและพัฒนาพิพิธภัณฑควมมีทั้งความสนุกสนานและความเหน็ดเหนื่อย เราหวังว่าจุลสารเล่มนี้จะทำ หน้าที่เป็นเพื่อนของชาวชุมชนพิพิธภัณฑ ได้ส่งข่าวถึงกัน เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่อาจเป็นประโยชน์ แบ่งปันความรู้ ความคิด และเป็นกำลังใจต่อการทำงานของทุกคนตลอดไป

ดร.ปรีดา เฉลิมเผ่า กอนันต์กุล

(ก้าวไปด้วยกัน ฉบับปฐมฤกษ์ ปี 1 ฉบับ 1 2547 หน้า 3)

ลองมาดูกันว่า เกือบสิบปีที่ผ่านมา จุลสารก้าวไปด้วยกันได้ออกเลา สื่อสาร เรื่องอะไรบ้าง

❶ ข่าวสารความเคลื่อนไหวของศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

- เล่าการเดินทางพิพิธภัณฑ 4 ภูมิภาค และงานฐานข้อมูลพิพิธภัณฑท้องถิ่น จากการสำรวจพิพิธภัณฑสี่ภูมิภาค

ปี พ.ศ. 2549 มีพิพิธภัณฑในฐานะข้อมูล 801 แห่ง (ปี 2 ฉบับ 2) ปัจจุบัน 1,341 แห่ง (เมื่อวันที่ 17 ก.พ. 2557)

- เล่าความคืบหน้าของงานวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑท้องถิ่นจากกรณีศึกษา 3 แห่งพิพิธภัณฑหนึ่งใหญ่วัดบ้านดอน จ.ระยอง พิพิธภัณฑพื้นบ้านวัดท่าพูด จ.นครปฐม และพิพิธภัณฑท้องถิ่นวัดไทรใหญ่หลวง จ.ลำปาง

คอลัมน์เรื่องเล่าริมสนาม “พี่มิกกับกบอ้วน” เจ้าหนัที่ภาคสนามเขียนมาเล่าความเคลื่อนไหวพิพิธภัณฑกรณีศึกษาไทรใหญ่และวัดท่าพูด และเล่าการจัดเวทีเครือข่ายในภูมิภาคต่างๆ เช่นการประชุมเครือข่ายพิพิธภัณฑท้องถิ่นล้านนา

(ปี 6 ฉบับ 1) ประชุมเครือข่ายพิพิธภัณฑท้องถิ่นภาคอีสาน (ปี 8 ฉบับ 1)

- ส่งข่าวเรื่องการจัดงานเทศกาลพิพิธภัณฑท้องถิ่น ตั้งแต่ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2551 ฟังเรื่องเล่าย้อนความหลัง สร้างพลังท้องถิ่น ครั้งที่ 2 สยามใหม่จากมุมมองท้องถิ่น พ.ศ.2553 ครั้งที่ 3 ภูมิรัฐวิฤฤฤ พ.ศ. 2555 และสรุปกระบวนการ ฯลฯ

❷ ส่งข่าวความเคลื่อนไหวในแวดวงพิพิธภัณฑ

- สรุปการเสวนาจากวงเสวนาต่างๆ
- ข่าวพิพิธภัณฑจากสื่อต่างๆ เช่นข่าวการเปิดพิพิธภัณฑแห่งใหม่ พิพิธภัณฑที่ประสภภณน้ำท่วม ปี 2554 (ปี 8 ฉบับ 1) พิพิธภัณฑถูกไฟไหม้พิพิธภัณฑถูกโจรภัย “ระฆังวัดท่าพูดหาย (ปี 3 ฉบับ 2)

- ข่าวความเคลื่อนไหวของพิพิธภัณฑจากเครือข่ายพิพิธภัณฑ

- การสร้างพิพิธภัณฑชาวเขาออนไลน์พิพิธภัณฑแนวใหม่เพื่อการเรียนรู้ของมูลนิธิกระเจกเงา (ปี 2 ฉบับ 2)

- การสร้างเครือข่าย “ชุมชนพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกลุ่มน้ำชี” ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- การสร้างเพชบุรีเพื่อเป็นพื้นที่ในการติดต่อสื่อสารกันของชาวเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นล้านนา (ปี 8 ฉบับ 1)
- การจัดการมรดกวัฒนธรรมโครงการเยาวชนรักษ์ท้องถิ่นโรงเรียนทุ่งเสลี่ยมชนูปถัมภ์
- การทำวิจัยของเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ลำพูนเพื่อศึกษาความสำเร็จในกระบวนการจัดการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นจังหวัดลำพูน
- แนะนำพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ เป็นพิพิธภัณฑ์ในประเทศไทยกว่า 50 แห่ง และพิพิธภัณฑ์ต่างประเทศกว่า 20 แห่ง ฯลฯ

③ การแบ่งปันความรู้

- ความรู้ด้านพิพิธภัณฑ์วิทยา ที่เน้นให้ชุมชนหรือผู้ดูแลพิพิธภัณฑ์สามารถจัดการได้ด้วยตนเอง เช่น
 - ➔ การดูแลรักษาข้าวของในพิพิธภัณฑ์ นิทรรศการทำเองก็ได้ง่ายจัง (ป่าเม้าและนายเจนจัด)
- ชุมชนและชาวบ้านจะสร้างอาสาสมัครพิพิธภัณฑ์ได้อย่างไร
- การใช้สื่อในพิพิธภัณฑ์ เช่น แผ่นพับ แสงสแนก การพัฒนาชุดความรู้พิพิธภัณฑ์เพื่อเป็นสื่อการสอนในโรงเรียน
- การนำชมในพิพิธภัณฑ์ “การนำชมไม่ใช่การบรรยายทางวิชาการ ไม่ใช่การสอนในห้องเรียนผู้นำชมไม่ควรทำตัวเป็นสารานุกรมเคลื่อนที่

- การสร้างพิพิธภัณฑ์ชุมชนในต่างประเทศ
- การใช้สื่อและมัลติมีเดียในพิพิธภัณฑ์เพื่อสร้างประสบการณ์เหมือนจริง
- การใช้ภาพเก่าเป็นสื่อในการเล่าเรื่อง
- การศึกษาเรียนรู้ชุมชนด้วยเครื่องมือทางมานุษยวิทยา เช่น การทำแผนที่เดินดิน
- ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกับงานพิพิธภัณฑ์
- กระบวนการสร้างเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นล้านนา ฯลฯ

④ นำเสนอมุมมอง แนวความคิด

- พิพิธภัณฑ์ไม่ใช่สถานที่ที่มีแต่เรื่องเก่าของเก่า เช่น พลาตติกับชาติพันธุ์วรรณนา
- เห็นของต้องเห็นคน
- เมืองมรดก มรดกโลก มรดกวัฒนธรรม
- ข้อคิด มุมมองจากคนทำงานด้านพิพิธภัณฑ์
- การศึกษาข้อมูลชุมชน โดย “คนใน”
- การจัดการมรดกวัฒนธรรมโดยชุมชน
- ข้อคิดดีๆ จากชาวพิพิธภัณฑ์ ใน คมคิด สะกิดใจ และอื่นๆ อีกมากมาย

ทีมงาน ขอขอบคุณทุกท่าน ที่ได้ติดตาม จุลสารก้าวไปด้วยกัน พื้นที่เล็กๆ ในการบอกเล่า แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์พิพิธภัณฑ์มากกว่า 9 ปี และแอบหวังว่าทุกท่านจะสร้างพื้นที่ในการบอกเล่าเรื่องราวของพิพิธภัณฑ์ ชุมชน และการดูแลรักษามรดกวัฒนธรรมของตน ขึ้นบ้าง เพื่อเป็นการแบ่งปันความรู้ ประสบการณ์การทำงาน และเพื่อเป็นพลังใจให้กันต่อไป ขอขอบคุณค่ะ

สารบัญ

2	จากใจประธานวิชาการ	34	ประสบการณ์การณ
4	ข่าวสารพิธีถัณ	(คน)เตินติน	
9	เรื่อเล้าและขั้ววของ	38	เคเรือข่าย
14	แนะนำพิธีถัณ		พิธีถัณที่องถึน
21	เรื่อเล้าริมสนาม	44	หนั่งสู่อ่นาสน
26	พิธีถัณต่าแตน	46	ส่งท้าย

จุลสารเพื่อชุมชนพิถัณ	จัดทำโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)
ที่ปรึกษา	ดร.โสมสุดา ลีะวณิช (ผู้อำนวยการศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร)
บรรณาธิการ	นวลพรรณ บุญธรรม
กองบรรณาธิการ	จุฑามาศ ลิ้มรัตนพันธ์
	ศรินยา คำเมือง
	ปณิดา สระวาสี
	ศุภมาส ลิ้มรัตนพันธ์
	เพ็ญรุ่ง สุริยกานต์
	วิสรดา แสงอัมพรไชย
ประธานงาน	ธันตดา ธนสิริกุลวงศ์
ศิลปกรรม	ปวีณา พักฉิน
จำนวนพิมพ์	2,500 เล่ม
อ่านจุลสารก้าวไปด้วยกันฉบับออนไลน์ได้ที่	www.sac.or.th

โครงการพริทัศน์ท้องถิ่น

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

เลขที่ 20 ถนนบรมราชชนนี เขตตลิ่งชัน กรุงเทพฯ 10170

โทรศัพท์ 02 8809429 โทรสาร 02 8809332

กรุณาส่ง